

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Факультет філології та журналістики
Кафедра української мови

Т. Є. Масицька

СИНТАКСИС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ:

Навчально-методичні рекомендації
до виконання практичних завдань і самостійної роботи для студентів
галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта»,
освітньої програми «Українська мова та література. Світова література»

Луцьк
Вежа-Друк
2019

УДК 811.161.2'367 (072)

М 31

*До друку рекомендувала науково-методична комісія
факультету філології та журналістики
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Протокол № 1 від 4 вересня 2019 року*

Рецензенти:

Тиха Л. Ю. – доцент кафедри іноземної та української філології Луцького національного технічного університету;

Приймачок О. І. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри історії та культури української мови Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Масицька Т. Є.

М 31 Синтаксис української мови : Навчально-методичні рекомендації до виконання практичних завдань і самостійної роботи для студентів галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта» освітньої програми «Українська мова та література. Світова література» / Т. Є. Масицька. – Луцьк : Вежа-Друк, 2019. – 96 с.

У навчально-методичних рекомендаціях представлено структуру курсу «Синтаксис української мови», запропоновано тематичний план лекційного курсу, зміст практичних занять, завдання для самостійної роботи, схему оцінювання знань студентів та список рекомендованої літератури.

Для викладачів та студентів-філологів III, IV курсів підготовки бакалаврів, галузі знань галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта» освітньої програми «Українська мова та література. Світова література».

УДК 811.161.2'367 (072)

© Масицька Т. Є., 2019

© Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2019

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Опис навчальної дисципліни.....	5
Програма навчальної дисципліни.....	6
Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.....	10
Лекційні заняття.....	12
Змістовий модуль 1.....	12
Змістовий модуль 2.....	16
Змістовий модуль 3.....	20
Змістовий модуль 4.....	25
Теми практичних занять.....	30
Змістовий модуль 1.....	30
Змістовий модуль 2.....	37
Змістовий модуль 3.....	45
Змістовий модуль 4.....	52
Завдання для самостійного опрацювання.....	59
Розподіл балів.....	62
Шкала оцінювання.....	63
Питання до екзамену.....	64
Тестові завдання.....	66
Контрольна робота. Тема «Словосполучення. Просте речення».....	76
Контрольна робота. Тема «Ускладнене просте речення».....	80
Контрольна робота. Тема «Складні синтаксичні конструкції».....	84
Рекомендована література.....	89
Додаток.....	90

Вступ

Програма навчальної дисципліни «Синтаксис української мови» складена відповідно до освітньо-професійного рівня галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта» освітньої програми «Українська мова та література. Світова література».

Теоретичний курс «Синтаксис української мови» посідає центральне місце в сукупності лінгвістичних дисциплін, які викладають для студентів спеціальності «Українська мова та література. Світова література». Синтаксичний ярус є завершальною ланкою мовної структури, тому всебічне вивчення цього розділу граматики сприяє закріпленню в студентів попередньо набутих знань з фонетики, лексикології, словотвору, морфології, а також ще глибшому засвоєнню словниково-граматичних та інформаційних можливостей мови як найважливішого засобу людського спілкування. Крім того, знання із синтаксису допоможуть студентам краще опанувати відповідні розділи таких дисциплін, як історична граматика, діалектологія, культура мови, стилістика, загальне мовознавство, логіка та ін.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є типи синтаксичних одиниць (члени речення, словосполучення і речення різної будови) та їхні функції, рівнева структура синтаксичних одиниць, синтаксичні зв'язки та семантико-синтаксичні відношення.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Синтаксичні зв'язки у словосполученні та реченні.
2. Просте речення.
3. Ускладнене просте речення.
4. Складні синтаксичні конструкції.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 270 години / 9 кредитів ECTS

Опис навчальної дисципліни

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1.

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	галузь знань 01 «Освіта» / Педагогіка» спеціальність 014 «Середня освіта (Українська мова і література)» Освітньо-професійна програма «Середня освіта. Українська мова та література. Світова література» Освітній ступінь бакалавр	нормативна
Загальна кількість годин 270 Кількість кредитів 9		Рік навчання 3, 4
		Семестри 6-ий, 7-ий
		Лекції – 86 год.
		Практичні – 52 год.
		Самостійна робота – 116 год.
		Консультації – 16 год.
		Форма контролю: контрольна робота (6 семестр); екзамен (7 семестр)
Мова навчання		українська

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу «Синтаксис української мови» – висвітлити основні теоретичні положення цього розділу, які ґрунтуються на здобутках вітчизняної та зарубіжної лінгвістичної науки, здійснити синтаксичний аналіз мовних одиниць, виділюваних в сучасному мовознавстві, забезпечити фахову підготовку з сучасної української літературної мови.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Синтаксис української мови» є: синтезуючи знання з усіх рівнів мовної системи, забезпечити глибоке оволодіння теоретичними відомостями про синтаксичні явища, сформувати в майбутніх фахівців творчий підхід до аналізу граматичних одиниць, виробити науковий лінгвістичний світогляд та навички вести самостійну дослідницьку роботу, уміти застосувати на практиці правила граматики, оволодіти культурою усного та писемного мовлення. До важливих аспектів викладання курсу «Сучасна українська літературна мова. Синтаксис» належить постійна увага до питань, пов'язаних з висвітленням відповідних мовних явищ у лінгвістичній літературі, постійна орієнтація студентів на професійне застосування знань.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- ключові поняття курсу;
- синтаксичні категорії речення;

- традиційні й сучасні вчення про члени речення;
- типологію синтаксичних одиниць;
- структуру семантично елементарного та ускладненого простого речення;
- різновиди синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень;
- формально-синтаксичний, семантико-синтаксичний та комунікативний аспекти речення;
- особливості синтаксичної організації складних речень різного типу, тексту, засобів передачі чужого мовлення;
- специфіку використання різнотипних синтаксичних одиниць в усіх стилях сучасної української мови;
- пунктуаційні норми сучасної української літературної мови;
- особливості викладання синтаксису в школі.

вміти:

- розрізняти семантично елементарні та ускладнені прості та складні речення;
- аналізувати синтаксичні категорії та одиниці формального, семантичного і комунікативного плану;
- визначати структурно-семантичні типи речень, синтаксичні зв'язки та семантико-синтаксичні відношення;
- застосовувати трансформаційну методику при аналізі граматичних одиниць і категорій;
- будувати семантико-граматичні моделі речень;
- наводити приклади конструкцій з відповідним мовним явищем;
- розставляти розділові знаки в реченнях та правильно їх інтонувати;
- аналізувати і редагувати тексти з різнотипними реченнєвими конструкціями;
- розробляти та проводити уроки в школі.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Синтаксичні зв'язки у словосполученні та реченні

Тема 1. Загальні питання синтаксису сучасної української літературної мови.

Предмет і завдання синтаксису, зв'язок синтаксису з іншими науками. Фундаментальні поняття синтаксису. Синтаксичні одиниці, їхні основні ознаки та принципи виділення. Формально-синтаксичний, семантико-синтаксичний і комунікативний рівні синтаксису. Види синтаксичних зв'язків у реченні та словосполученні. Семантико-синтаксичні відношення в синтаксисі.

Тема 2. Синтаксичні зв'язки і семантико-синтаксичні відношення.

Предикативний зв'язок у двоскладному реченні. Різновиди підрядного зв'язку. Детермінантний підрядний зв'язок. Прислівний підрядний зв'язок, його форми. Сурядний зв'язок. Опосередкований синтаксичний зв'язок. Подвійний синтаксичний зв'язок. Поділ семантико-синтаксичних відношень на типи. Семантико-синтаксичні відношення у простому реченні. Розмежування семантико-синтаксичних відношень і синтаксичних зв'язків. Ознаки семантико-синтаксичних відношень. Погляди лінгвістів на семантико-синтаксичні відношення. Диференційна структура семантико-синтаксичних відношень. Проблематика синтаксису залежностей.

Тема 3. Словосполучення як одиниця синтаксису. Поняття про словосполучення, його місце в системі синтаксичних одиниць української мови. Короткі відомості з історії вчення про словосполучення. Різне тлумачення словосполучення в сучасній лінгвістиці. Вільні (синтаксичні), зв'язані (нерозкладні) та фразеологічні словосполучення. Типи

словосполучень за видом синтаксичного зв'язку. Підрядні словосполучення, принципи їх класифікації. Різновиди підрядних словосполучень за морфологічним характером головного компонента. Синтаксичні зв'язки й семантико-синтаксичні відношення у підрядних словосполученнях. Види сурядного зв'язку у словосполученні – відкритий і закритий. Семантико-синтаксичні відношення у сурядних словосполученнях. Питання про належність сурядних словосполучень до одиниць синтаксису. Прості та складні словосполучення.

Тема 4. Вивчення словосполучення у шкільному курсі української мови. Вивчення словосполучення у 5 класі. Вивчення словосполучення у 6 класі. Особливості повторення теми «Словосполучення» у 7 класі. Вивчення словосполучення у 8 класі. Особливості повторення теми «Словосполучення» у 9–10 класах. Вивчення словосполучення в 11 класі.

Тема 5. Речення як основна синтаксична одиниця. Проблема визначення речення. Основні ознаки речення. Речення і судження. Принципи класифікації речень у сучасній лінгвістиці. Структурно-семантичні типи речень. Стверджувальні та заперечні речення. Типи речень за комунікативним призначенням і експресивним забарвленням. Парадигма речення.

Тема 6. Різномірні аспекти простого речення. Формально-синтаксичний, семантико-синтаксичний і комунікативний аспекти речення. Структурна схема речення. Розрізнення понять *валентність* і *залежність* в граматиці. Типологія синтаксем в елементарних і ускладнених простих реченнях. Актуальне членування речення, засоби його вираження. Синтаксичні категорії речення.

Змістовий модуль 2

Просте речення

Тема 7. Граматична основа простого двоскладного речення. Поняття про двоскладне речення. Особливості синтаксичного зв'язку між підметом і присудком у двоскладному реченні. Історія та сучасний стан учення про головні члени речення. Диференційні ознаки головних членів речення. Способи вираження простого підмета в сучасній українській мові. Різновиди складеного підмета. Способи вираження простого присудка. Структурно-семантичні характеристики складного (подвійного) присудка. Структурно-семантичні характеристики складеного іменного присудка. Способи вираження складеного дієслівного присудка.

Тема 8. Система і структура другорядних членів речення. Особливості визначення другорядних членів речення. Структурні ознаки другорядних членів речення. Аналіз другорядних членів речення у період класичного мовознавства. Вивчення другорядних членів речення у період сучасної лінгвістики. Означення як другорядний член речення. Функційні особливості додатка. Аналіз обставини в структурі речення. Нове вчення про другорядні члени речення у сучасному українському мовознавстві. Детермінант як семантичний поширювач речення. Дуплективи у структурі речення.

Тема 9. Односкладні речення в граматичній системі української мови. Проблематика односкладного речення. Історичний аспект вивчення односкладних речень. Загальна характеристика дієслівних та іменних односкладних речень. Означено-особові речення. Неозначено-особові речення. Узагальнено-особові речення. Безособові речення. Типи інфінітивних речень. Інфінітивні речення без частки *б* (*би*). Інфінітивні речення з часткою *б* (*би*). Інфінітивно-безособові речення. Інфінітивно-називні речення. Номінативні речення. Квантативно-генітивні речення.

Тема 10. Нечленовані речення (слова-речення). Основні ознаки та структурно-семантичні різновиди нечленованих речень. Історія та сучасний стан учення про слова-речення.

Тема 11. Неповні речення в сучасній українській літературній мові. Історія вивчення неповних речень. Структурно-семантичні характеристики неповних речень. Контекстуальні та ситуативні неповні речення. Поняття про еліптичні речення.

Тема 12. Вивчення простого речення в шкільному курсі української мови. Вивчення простого речення у 5 класі. Вивчення простого речення у 6 класі. Особливості вивчення теми «Просте речення» у 7 класі. Вивчення простого речення у 8 класі. Особливості повторення теми «Просте речення» у 9–10 класах. Вивчення простого речення в 11 класі.

Змістовий модуль 3 **Ускладнене просте речення**

Тема 13. Поняття про ускладнене просте речення. Термін «ускладнене просте речення» в лінгвістичній літературі. Місце ускладнених простих речень у граматичній системі мови. Напівпредикативність як характерна ознака ускладнених простих речень. Поняття про ускладнення в традиційній граматиці. Різновиди ускладнених простих речень. Поняття про ускладнення в сучасних дослідженнях функційного спрямування. Визначальні формальні та семантичні ознаки ускладнених простих речень. Аналіз та побудова речень з прислівними та детермінантними компонентами, дуплексивами.

Тема 14. Однорідні члени речення: загальний огляд. Історія та сучасний стан учення про однорідні члени речення. Сучасний стан учення про однорідність. Диференційні ознаки однорідних членів речення. Засоби вираження однорідності. Однорідність головних членів речення. Однорідність другорядних членів речення. Характер семантико-синтаксичних відношень у межах однорідних членів речення. Прийменники при однорідних членах речення. Узагальнюючі слова при однорідних членах речення. Розділові знаки в реченнях з однорідними членами та узагальнюючими словами.

Тема 15. Відокремлення в синтаксисі: загальний огляд. Історія та сучасний стан учення про відокремлені члени речення. Відокремлення як багатоаспектне синтаксичне і значеннево-стилістичне явище. Напівпредикативні відношення при відокремленні. Причини та умови відокремлення другорядних членів речення. Питання про речення з уточнюючими членами в граматичних дослідженнях. Умови відокремлення членів речення. **Відокремлення означень.** Синтаксичні особливості відокремлених дієприкметникових означень. Речення з відокремленими прикметниковими означеннями, їх синтаксичні характеристики. Умови відокремлення узгоджених означень. Правила відокремлення неузгоджених означень. Відокремлені прикладки. **Відокремлення додатків і обставин.** Відокремлені обставини, виражені одиничними дієприслівниками і дієприслівниковими зворотами, їхні синтаксичні ознаки. Загальні правила відокремлення обставин. Питання про речення з відокремленими додатками в лінгвістичній літературі. Особливості відокремлення додатків. Відокремлені уточнювальні члени речення. З історії вчення про уточнення. Розмежування уточнювальних членів речення і напівпредикативних зворотів. Уточнення другорядних членів речення. Уточнення до підмета і присудка. Сучасні погляди на уточнення.

Тема 16. Вставні та вставлені компоненти речення. Історія та сучасний стан учення про вставні та вставлені одиниці. Принципи розмежування вставності і вставленості. Поняття про вставні одиниці (слова, сполучення слів, речення). Морфологічні засоби вираження вставних слів і сполучень. Синтаксичні особливості вставних одиниць. Розмежування вставних речень, словосполучень та вставних слів. Семантичні групи вставних одиниць. Поняття про вставлені одиниці (речення, сполучення слів, слова). Синтаксична будова вставлених одиниць. Особливості інтонації речень зі вставленими компонентами та розділові знаки в них.

Тема 17. Звертання. Історія і сучасний стан учення про звертання. Способи вираження звертання. Звертання у структурі простого ускладненого речення. Вокативні речення (кличні комунікати) та їх модифікації. Стилїстична роль звертань.

Тема 18. Порівняльні звороти. Синтаксичні особливості порівняльних зворотів. Проблема розрізнення підрядних порівняльних речень та порівняльних зворотів – членів простого речення в граматичних дослідженнях. Основні критерії розмежування підрядних неповних порівняльних речень і порівняльних зворотів.

Тема 19. Вивчення простого ускладненого речення в шкільному курсі української мови. Вивчення простого ускладненого речення у 5 класі. Вивчення простого ускладненого речення у 6 класі. Особливості вивчення теми «Просте ускладнене речення» у 7 класі. Вивчення простого ускладненого речення у 8 класі. Особливості повторення теми «Просте ускладненого речення» у 9 класі. Вивчення простого речення в 10–11 класах.

Змістовий модуль 4 **Складні синтаксичні конструкції**

Тема 20. Поняття про складне речення. Складне речення як синтаксична одиниця, історія і сучасний стан його вивчення. Визначальні семантико-синтаксичні та формально-граматичні ознаки складного речення. Засоби зв'язку частин складного речення. Поділ складних речень за основними засобами зв'язку на сполучникові та безсполучникові. Загальна характеристика складносурядних і складнопідрядних речень. Елементарні та ускладнені (багатокомпонентні) складні речення.

Тема 21. Складносурядні речення. Поняття сурядності і характер формальних ознак складносурядного речення. Сміслові відношення між частинами складносурядного речення. Засоби зв'язку частин складносурядних речень. Основні різновиди складносурядних речень: а) складносурядні речення відкритої структури; б) складносурядні речення закритої структури. Семантичні типи складносурядних речень. Загальна проблематика складносурядних речення в сучасній українській мові.

Тема 22. Складнопідрядні речення. Історія вивчення складнопідрядного речення. Особливості синтаксичних зв'язків у складнопідрядних реченнях. Основні принципи класифікації складнопідрядних речень. Нерозчленовані розчленовані складнопідрядні речення. Логіко-граматична класифікація складнопідрядних речень. Формально-граматична класифікація складнопідрядних речень. Структурно-семантична класифікація складнопідрядних речень. Складнопідрядні речення з кількома підрядними.

Тема 23. Безсполучникові складні речення. Проблема визначення і класифікації безсполучникових конструкцій. Питання про семантико-синтаксичні співвідношення між безсполучниковими, складносурядними та складнопідрядними реченнями. Формально-синтаксична і семантико-синтаксична структура безсполучникових складних речень. Безсполучникові речення відкритої та закритої структури. Основні різновиди смислових відношень у безсполучникових конструкціях з однорідними та неоднорідними предикативними частинами. Безсполучникові складні речення ускладненого типу. Розділові знаки у безсполучникових складних реченнях.

Тема 24. Багатокомпонентні складні речення. Загальна характеристика багатокомпонентних складних речень. Типи багатокомпонентних складних речень. Багатокомпонентні складносурядні речення. Багатокомпонентні складнопідрядні речення. Багатокомпонентні безсполучникові речення. Складні речення з різними видами зв'язку. Період.

Тема 25. Засоби передачі чужого мовлення. Пряма мова, форми непрямой і невластне прямої мови. Співвідношення форм прямої та непрямой мови. Різні типи зв'язку прямої мови з непрямой (авторською). Заміна прямої мови непрямой. Невластне пряма мова, її структурні особливості та застосування.

Тема 26. Складні форми синтаксичної організації мовлення. Текст як об'єкт синтаксично-комунікативного аналізу. Проблематика тексту в лінгвістичних студіях. Основні ознаки тексту. Функційно-комунікативні різновиди текстів. Одиниці тексту. Зв'язок тексту з реченням. Абзац як композиційно-комунікативна одиниця, його роль у членуванні тексту. Співвідношення між абзацом і складним синтаксичним цілим. Засоби зв'язку речень у складному синтаксичному цілому. Структурні типи складних синтаксичних цілих. Монологічне та діалогічне мовлення як форми усного і писемного тексту.

Тема 27. Основи української пунктуації. Пунктуація і синтаксична система мови. Основні етапи розвитку української пунктуації. Теоретичні принципи сучасної української пунктуації. Основні типи пунктуаційних знаків та огляд їхнього уживання в простому, простому ускладненому та складному реченнях.

Тема 28. Вивчення складного речення в шкільному курсі української мови. Вивчення складного речення у 5 класі. Вивчення складного речення у 6 класі. Особливості повторення теми «Складне речення» у 7 класі. Вивчення складного речення у 8 класі. Вивчення складного речення у 9 класі. Особливості повторення теми «Складне речення» в 10–11 класах.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Пр.	Конс.	Сам. роб.	Бали за практичні
Змістовий модуль 1. Синтаксичні зв'язки у словосполученні та реченні (6 семестр)						
Тема 1. Загальні питання синтаксису сучасної української літературної мови.	2	2				
Тема 2. Синтаксичні зв'язки і семантико-синтаксичні відношення.	11	6	4	1		4 б.
Тема 3. Словосполучення як одиниця синтаксису.	14	6	2	1	5	2 б.,
Тема 4. Вивчення словосполучення в шкільному курсі української мови.	15	2	2	1	10	2 б
Тема 5. Речення як основна синтаксична одиниця.	12	4	2	1	5	2 б
Тема 6. Різномірні аспекти простого речення.	6	4	2			2 б
Разом за змістовим модулем 1.	60	24	12	4	20	12
Змістовий модуль 2. Просте речення (6 семестр)						
Тема 7. Граматична основа простого двоскладного речення.	20	6	4		8	4 б
Тема 8. Система і структура другорядних членів речення	19	4	4	1	8	4 б.
Тема 9. Односкладні речення в граматичній системі української мови.	21	6	4	1	8	4 б.
Тема 10. Нечленовані речення (слова-речення).	4	2	2			2 б.
Тема 11. Неповні речення в сучасній українській літературній мові.	5	2	2	1		2 б.
Тема 12. Вивчення простого речення в шкільному курсі української мови.	11	4	2	1	10	2 б.
Разом за змістовим модулем 2.	80	24	18	4	34	18
Модульна контрольна робота 1						30
Модульна контрольна робота 2						30
Самостійна робота						10

Усього годин /балів за 6 семестр	140	48	30	8	54	100
Змістовий модуль 3. Ускладнене просте речення (7 семестр)						
Тема 13. Поняття про ускладнене просте речення.	2	2				
Тема 14. Однорідні члени речення: загальний огляд	4	2	2			2 б.
Тема 15. Відокремлення в синтаксисі.	21	6	2	1	12	2 б.
Тема 16. Вставні та вставлені компоненти речення.	5	2	2	1		2 б.
Тема 17. Звертання.	5	2	2	1		2 б.
Тема 18. Порівняльні звороти.	5	2	2	1		2 б.
Тема 19. Вивчення простого ускладненого речення в шкільному курсі української мови.	14	2			12	
Разом за змістовим модулем 3.	56	18	10	4	24	10
Змістовий модуль 4. Складні синтаксичні конструкції (7 семестр)						
Тема 20. Поняття про складне речення.	2	2				
Тема 21. Складносурядні речення.	4	2	2			2 б.
Тема 22. Складнопірядні речення.	7	4	2	1		4 б.
Тема 23. Безсполучникові складні речення.	5	2	2	1		2 б.
Тема 24. Багатокомпонентні складні речення.	17	2	2	1	12	4 б.
Тема 25. Засоби передачі чужого мовлення.	2	2				
Тема 26. Складні форми синтаксичної організації мовлення.	3	2		1		
Тема 27. Основи української пунктуації.	16	2	2		12	4 б.
Тема 28. Вивчення складного речення в шкільному курсі української мови.	18	2	2		14	4 б.
Разом за змістовим модулем 4.	74	20	12	4	38	20
Модульна контрольна робота 1						30
Модульна контрольна робота 2						30
Самостійна робота						10
Усього годин / балів за 7 семестр	130	38	22	8	62	100
Усього годин / балів	270	86	52	16	116	100

ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ

Змістовий модуль 1

Синтаксичні зв'язки у словосполученні та реченні

Тема 1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ СИНТАКСИСУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

1. Мета та завдання курсу «Синтаксис української мови».
2. Синтаксис як граматичний рівень сучасної української літературної мови.
3. Історичний аспект розвитку синтаксису.
4. Зв'язок синтаксису з іншими мовознавчими науками.
5. Фундаментальні поняття синтаксису.
6. Типи основних синтаксичних одиниць.
7. Принципи виділення синтаксичних одиниць.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 5–50.
2. Гуйванюк Н. В. Актуальні проблеми сучасної синтаксичної теорії. Слово – речення – текст : вибр. праці. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. С. 185–200
3. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. С.7–19.
4. Загнітко А. П. Теорія сучасного синтаксису : монографія. Вид. 3-тє, виправл. і доп. Донецьк : ДонНУ, 2008. С. 9–25.
5. Загнітко А. П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 354–360.
6. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 7–12.
7. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Академія, 2010. С.7–16.

Тема 2. СИНТАКСИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ І СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНІ ВІДНОШЕННЯ

1. Синтаксичні зв'язки у структурі синтаксичних одиниць.
2. Предикативний зв'язок як реченневотвірна категорія.
3. Особливості підрядного зв'язку.
 - 4.1. Прислівний підрядний зв'язок.
 - 4.2. Детермінантний підрядний зв'язок.
 - 4.3. Опосередкований підрядний зв'язок.
4. Характерні ознаки сурядного зв'язку.
5. Недиференційований синтаксичний зв'язок.
6. Подвійний синтаксичний зв'язок.
7. Форми синтаксичного зв'язку.
8. Поділ семантико-синтаксичних відношень на типи: предикатні та субстанційні.
9. Семантико-синтаксичні відношення у простому неускладненому реченні.
10. Проблематика синтаксису залежностей.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С.17–47.
2. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. С.36–46.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 360–370.
4. Масицька Т. Є. Типологія семантико-синтаксичних залежностей : монографія. Луцьк : ПДВ «Твердиня», 2016. С. 56–79.
5. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій : монографія. Вид. 2-ге, переробл. Луцьк: Ред.вид. відділ ВДУ «Вежа», 2004. С.30–39; 228–232.
6. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова: Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С.12–15; 21–28.
7. Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С.19–54.
8. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ: «Академія», 2010. С.16–26.

Тема 3. СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ ЯК ОДИНИЦЯ СИНТАКСИСУ

1. Словосполучення в синтаксичній системі української мови:
 - а) з історії вчення про словосполучення;
 - б) поняття про словосполучення, його місце в системі синтаксичних одиниць української мови;
 - в) типи словосполучень за видом синтаксичного зв'язку.
2. Підрядні словосполучення, принципи їх класифікації. Різновиди підрядних словосполучень за категорійно-морфологічним характером головного компонента.
3. Форми підрядного зв'язку в словосполученні:
 - а) узгодження;
 - б) керування;
 - в) прилягання.
4. Типи семантико-синтаксичних відношень у підрядних словосполученнях.
5. Сурядні словосполучення, семантико-синтаксичні відношення між їхніми компонентами. Відкриті та закриті сурядні словосполучення.
6. Прості та складні словосполучення. Вільні (синтаксичні) і зв'язані словосполучення. Питання про стосунок фразеологічних сполук до словосполучень.

Література

1. Балко М. В. Актуальні проблеми теорії словосполучення сучасної української мови : монографія. Дніпропетровськ : Свідлер А. Л., 2014. 349 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 181–213.
3. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 20–61.
4. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 389–408.
5. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С. 317–324.
6. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 16–29.

7. Слинко І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 16–28.
8. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 31–42.

Тема 5. ВИВЧЕННЯ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Вивчення словосполучення у 5 класі.
2. Вивчення словосполучення у 6 класі.
3. Особливості повторення теми «Словосполучення» у 7 класі.
4. Вивчення словосполучення у 8 класі.
5. Особливості повторення теми «Словосполучення» у 9–10 класах.
6. Вивчення словосполучення в 11 класі.

Література

1. Дика Н. М. Робота з учнями старшої школи над лінгвістичними поняттями під час вивчення словосполучення. *Українська мова і література в школах України*. 2015. № 11. С. 31–35.
2. Єрмоленко С. І. Колективна гра як стимул до активізації пізнавальної діяльності учнів. *Українська мова і література в школі*. 2002. № 4. С. 21 – 25.
3. Єрмоленко С. І. Наступність і системність у проведенні тестових завдань на уроках української мови. *Українська мова та література*. 2003. № 36. С. 14 –16.
4. Пентиліук М.І., Т. Г. Окуневич. Сучасний урок української мови. Харків : Основа, 2007. 176 с.
5. Плиско Н. М. Синтаксис української мови із системою орієнтирів для самостійного вивчення. Харків : Основа, 1992. 149 с.
6. Плиско К.М. Організація навчання синтаксису в середній школі: посіб. для вчителя. Київ : Рад.шк., 1993. 135 с.
7. Українська мова. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів (програма затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804). URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>
8. Сидоренко В. Лінгводидактичні засади навчання синтаксису й пунктуації української мови учнів 8-9 класів в умовах оновленої освітньої парадигми. *Українська мова і література в школі*. 2015. № 1. С. 7–19.

Тема 5. РЕЧЕННЯ ЯК ОСНОВНА СИНТАКСИЧНА ОДИНИЦЯ

1. Речення як предикативна одиниця.
2. Аналіз досліджень речення.
3. Речення і судження.
4. Типи речень за структурою.
5. Типи речень за експресією.
6. Типи мовленнєвої членованості/не членованості, повноти/неповноти речень.
7. Особливості ускладнення простого речення.
8. Функційна класифікація речень.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 51–54.
2. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 62–85.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 434–458.
4. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій : монографія. Луцьк : Ред.-вид. Відд. «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2004. Вид 2-ге, переробл. С. 9–24.
5. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 29–55.
6. Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 69–102.
7. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С.43–64.
8. Ющук І. Д. До методики синтаксичного аналізу речення. *Дивослово*. 2003. №10. С. 33–37.

Тема 6. РІЗНОРІВНЕВІ АСПЕКТИ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ

1. Формально-синтаксичний, семантико-синтаксичний і комунікативний аспекти речення.
2. Структурна схема речення.
3. Розрізнення понять *валентність* і *залежність* в граматиці.
4. Типологія синтаксем в елементарних і ускладнених простих реченнях.
5. Актуальне членування речення, засоби його вираження.
6. Синтаксичні категорії речення.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 54–61.
2. Вінтонів М. О. Актуальне членування речення і тексту: формальні та функційні вияви : монографія. Донецьк : ДонНУ, 2013. С. 50–66.
3. Іваницька Н. Л. Формально-граматична та семантико-синтаксична структура простого речення : тексти лекцій. Вінниця, 2004. 94 с.
4. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С.483–488; 631–638.
5. Масицька Т. Є. Типологія семантико-синтаксичних залежностей : монографія. Луцьк : ПДВ «Твердиня», 2016. С. 56–79.
6. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій : монографія. Вид. 2-ге, переробл. Луцьк: Ред.вид. відділ ВДУ «Вежа», 2004. С.30–48; 232–286.
7. Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 86–102.
8. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 182–186.

Змістовий модуль 2

Просте речення

Тема 7. ГРАМАТИЧНА ОСНОВА ПРОСТОГО ДВОСКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ

1. Поняття про двоскладне речення, вираження предикативності в ньому.
2. З історії вчення про головні члени речення.
3. Диференційні ознаки головних членів речення. Зв'язок підмета з присудком.
4. Простий підмет і способи його вираження.
5. Складений підмет і його структурні типи.
6. Простий присудок, його вираження.
7. Типи складених присудків:
 - а) дієслівний складений присудок;
 - б) іменний складений присудок;
8. Структурно-семантичні особливості складного (подвійного) присудка.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 72–81.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С.483–488.
3. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій : монографія. Вид 2-ге, переробл. Луцьк : Ред.-вид. Відд. «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2004. С. 232–239.
4. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 73–89.
5. Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 77–78; 103–128; 148–182.
6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 67–84.

Тема 8. СИСТЕМА І СТРУКТУРА ДРУГОРЯДНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ

1. Особливості визначення другорядних членів речення.
2. Структурні ознаки другорядних членів речення.
3. Аналіз другорядних членів речення у період класичного мовознавства.
4. Вивчення другорядних членів речення у період сучасної лінгвістики.
5. Означення як другорядний член речення.
6. Функційні особливості додатка.
7. Аналіз обставини у структурі речення.
8. Нове вчення про другорядні члени речення у сучасному українському мовознавстві.
9. Детермінант як семантичний поширювач речення.
10. Дуплексиви у структурі речення.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 70–72, 83–94, 230–243, 266–268.

2. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 106–121.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 488–519.
4. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій : монографія. Вид. 2-ге, переробл. Луцьк: Ред.вид. відділ ВДУ «Вежа», 2004. С. 262–286.
5. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова: Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 89–104.
6. Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 129–147.
7. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 84–112.

Тема 9. ОДНОСКЛАДНІ РЕЧЕННЯ В ГРАМАТИЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Проблематика односкладного речення.
2. Історичний аспект вивчення односкладних речень.
3. Загальна характеристика дієслівних та іменних односкладних речень.
 - 3.1. Означено-особові речення.
 - 3.2. Неозначено-особові речення.
 - 3.3. Узагальнено-особові речення.
 - 3.4. Безособові речення.
4. Типи інфінітивних речень.
 - 4.1. Інфінітивні речення без частки *б* (*би*).
 - 4.2. Інфінітивні речення з часткою *б* (*би*).
 - 4.3. Інфінітивно-безособові речення
 - 4.4. Інфінітивно-називні речення.
5. Номінативні речення.
6. Квантативно-генітивні речення.

Література

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. С.130–169.
2. Вихованець І. Р. Граматики української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 94–100.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 519–539.
4. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С. 375–392.
5. Коваль Л. М. Семантико-синтаксична основа головного компонента односкладних речень в українській мові. Вінниця : ФОП Корзун, 2015. 320 с.
6. Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. Київ : Вища шк., 1994. С. 182–284.
7. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 56–64.
8. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. Київ : Академія, 2010. С.112–130.

Тема 10. НЕЧЛЕНОВАНІ РЕЧЕННЯ (СЛОВА-РЕЧЕННЯ)

1. Особливості нечленованих речень.
2. З історії вчення про слова-речення.
3. Основні ознаки слів-речень.
4. Характеристика різновидів нечленованих речень.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови: Синтаксис : монографія. Київ : Либідь, 1993. С. 100–102.
2. Загнітко А.П. Еквіваленти речення: статус, обсяг і функційна типологія. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонНУ, 2009. Вип. 19. С. 79–91.
3. Кучер А. С. Нечленовані слова-речення в сучасній українській мові: статус, функції. *Філологічні студії* : зб. праць. Випуск 9. 2017. С.47–54.
4. Слинько І. І., Гуйванюк М.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 290–296.
5. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Академія, 2004. С.138–149.
6. Цуркан М. В. Слова-речення як константа експресивності розмовного мовлення (на матеріалі творів Марії Матіос). *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Випуск 26. 2012. С. 345–351.
7. Шиць А. А. Нечленовані речення як специфічні засоби вираження позамовних ситуацій. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»* : зб. наук. праць. Острог : Вид-во Нац. Ун-ту «Острозька академія», 2014. Вип. 49. С. 140–143.
8. Шиць А. А. Принципи класифікації нечленованих речень у сучасній українській літературній мові. *Молодий вчений*. Херсон : ТОВ «Видавничий дім «Гельветика», 2015. Ч1. № 4 (19). С. 155–162.

Тема 11. НЕПОВНІ РЕЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ

1. Неповні речення в системі синтаксичних одиниць.
2. Історія вивчення неповних речень.
3. Типи неповних речень.
 - 3.1. Контекстуальні неповні речення.
 - 3.2. Ситуативні неповні речення.
 - 3.3. Еліптичні речення.

Література

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 170–189.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 627–630.
3. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С. 393–398.

4. Марченко Т. В. Еволюція поглядів на неповне речення. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер. Філологія. Мовознавство*. 2009. Т. 105, Вип. 92. С. 79–85.
5. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 65–72.
6. Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. та ін. Сучасна українська мова : підручник / За ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. С. 269–272.
7. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 84–112.

Тема 12. ВИВЧЕННЯ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Вивчення простого речення у 5 класі.
2. Вивчення простого речення у 6 класі.
3. Особливості вивчення теми «Просте речення» у 7 класі.
4. Вивчення простого речення у 8 класі.
5. Особливості повторення теми «Просте речення» у 9–10 класах.
6. Вивчення простого речення в 11 класі.

Література

1. Бондаренко Н. Лінгвістичні й методичні аспекти вивчення простого односкладного речення в школі. *Методика мови*. 2015. С. 25–29.
2. Методика вивчення речення. URL: <https://studfile.net/preview/5113853/page:6/>
3. Пентиліук М., Нікітіна А., Горошкіна О. Концепція когнітивної методики навчання української мови. *Дивослово*. 2004. №8. С. 5–9.
4. Пентиліук М.І., Т. Г. Окуневич. Сучасний урок української мови. Харків : Основа, 2007. 176 с.
5. Плиско Н. М. Синтаксис української мови із системою орієнтирів для самостійного вивчення. Харків : Основа, 1992. 149 с.
6. Плиско К.М. Організація навчання синтаксису в середній школі: посіб. для вчителя. Київ : Рад.шк., 1993. 135 с.
7. Українська мова. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів (програма затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804). URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>
8. Сидоренко В. Лінгводидактичні засади навчання синтаксису й пунктуації української мови учнів 8–9 класів в умовах оновленої освітньої парадигми. *Українська мова і література в школі*. 2015. № 1. С. 7–19.

Змістовий модуль 3 Ускладнене просте речення

Тема 14. ПОНЯТТЯ ПРО УСКЛАДНЕНЕ ПРОСТЕ РЕЧЕННЯ

1. Термін «ускладнене просте речення» в лінгвістичній літературі.
2. Місце ускладнених простих речень у граматичній системі мови.
3. Напівпредикативність як характерна ознака ускладнених простих речень.
4. Поняття про ускладнення в традиційній граматиці. Різновиди ускладнених простих речень.
5. Поняття про ускладнення в сучасних дослідженнях функціонального спрямування. Визначальні формальні та семантичні ознаки ускладнених простих речень.
6. Аналіз та побудова речень з прислівними та детермінантними компонентами, дуплексивами.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 112–113, 127–144.
2. Дудик П. С. Просте ускладнене речення : підручник. Вінниця : ВДПУ, 2002. 336 с.
3. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 190–243.
4. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С.540–548.
5. Слинко І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 296–319.
6. Мойсієнко А. К. Структурно-семантична організація простого ускладненого речення. Київ : ВЦ «Київ. ун-т», 2006. 167 с.
7. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 105–108.
8. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С.273.

Тема 15. ОДНОРІДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

1. З історії вчення про однорідні члени речення. Сучасний стан учення про однорідність.
2. Диференційні ознаки однорідних членів речення.
3. Засоби вираження однорідності. Характер семантико-синтаксичних відношень у межах однорідних членів речення.
4. Однорідність головних і другорядних членів речення.
5. Прийменники при однорідних членах речення.
6. Узагальнюючі слова при однорідних членах речення.

Література

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 190–203.

2. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 557–566.
3. Мірченко М. В. Функціональний аналіз синтаксичних одиниць (словосполучення, просте речення) : навч. посібн. Київ : ІЗМН, 1997. С. 66–76.
4. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 119–123.
5. Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 296–319.
6. Пономарів О. Д, Різун В. В., Шевченко Л.Ю. та ін. Сучасна українська мова : підручник / За ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. С. 465–472.
7. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 152–160.

Тема 15. ВІДОКРЕМЛЕННЯ В СИНТАКСИСІ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

1. З історії вчення про відокремлені члени речення.
2. Відокремлення як багатоаспектне синтаксичне і значеннєво-стилістичне явище.
3. Напівпредикативні відношення при відокремленні.
4. Причини та умови відокремлення другорядних членів речення.
5. Питання про речення з уточнювальними компонентами в граматичних дослідженнях.

Література

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 203–224.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 546–548.
3. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 109–118.
4. Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 319–327.
5. Пономарів О. Д, Різун В. В., Шевченко Л.Ю. та ін. Сучасна українська мова : підручник / За ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. С. 280–282.
6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 160–166.

Тема 15. ВІДОКРЕМЛЕННЯ ОЗНАЧЕНЬ

1. Синтаксичні особливості речень з відокремленими дієприкметниковими означеннями.
2. Семантико-граматична характеристика речень з відокремленими прикметниковими означеннями.
3. Умови відокремлення узгоджених означень.
4. Правила відокремлення неузгоджених означень.
5. Відокремлені приклади.

Література

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С.203–216.
2. Дудик П. С. Відокремлення в синтаксисі: Загальний огляд. *Наук. записки Вінницького держспедуніверситету. Сер. Філологія.* 2000. № 2. С.74–78.

3. Мірченко М. В. Функціональний аналіз синтаксичних одиниць (словосполучення, просте речення). Київ : ІЗМН, 1997. С.78–81.
4. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 109–118.
5. Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. Київ : Вища шк., 1994. С.335–360.
6. Слобода Н. В. Відокремлення як засіб експресивізації метафор. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови: збірник наукових праць*. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. Випуск 7. С.226–230.
7. Сучасна українська літературна мова / За ред. М. Я. Плющ. Київ : Вища шк., 1994. С.342–343.
8. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С.157–165.

Тема 15. ВІДОКРЕМЛЕННЯ ДОДАТКІВ ТА ОБСТАВИН

1. Речення з відокремленими додатками в лінгвістичній літературі. Особливості відокремлення додатків.
2. Синтаксичні ознаки відокремлених обставин, виражених дієприслівниками і дієприслівниковими зворотами.
3. Умови відокремлення обставин.

Література

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С.216–223.
2. Загнітко А. П. Теоретична граMATика української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С.548–550.
3. Мойсієнко А. К., Арібджанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : Знання, 2013. С.109–118.
4. Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. Київ : Вища шк., 1994. С.327–335.
5. Сучасна українська літературна мова / За ред. М. Я. Плющ. Київ : Вища шк., 1994. С.344–346.
6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С.163–166.

Тема 16. ВСТАВНІ ТА ВСТАВЛЕНІ КОМПОНЕНТИ РЕЧЕННЯ

1. Історія та сучасний стан учення про вставні та вставлені одиниці.
2. Принципи розмежування вставності і вставленості.
3. Поняття про вставні одиниці (слова, сполучення слів, речення).
4. Морфологічні засоби вираження вставних слів і сполучень.
5. Синтаксичні особливості вставних одиниць.
6. Розмежування вставних речень, словосполучень та вставних слів.

7. Семантичні групи вставних одиниць.
8. Синтаксична будова вставлених одиниць.
9. Особливості інтонації та розділових знаків у реченнях зі вставленими компонентами.

Література

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 225–231.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 572–590.
3. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С. 429–434.
4. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 124–136.
5. Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С.375–403.
6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 166–171.

Тема 17. ЗВЕРТАННЯ В ГРАМАТИЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Історія і сучасний стан вчення про звертання.
2. Способи вираження звертання.
3. Звертання у структурі простого ускладненого речення.
4. Вокативні речення (кличні комунікати) та їх модифікації.

Література

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 234–242.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 590–594.
3. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій : монографія. Вид. 2-ге, переробл. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. С. 178–181.
4. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 146–151.
5. Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : [навч. посібн.]. Київ : Вища шк., 1994. С. 404–416.
6. Скаб М. С. Граматика апеляції в українській мові. Чернівці : Місто, 2012. 272 с.
7. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 171–176.

Тема 18. ПОРІВНЯЛЬНІ ЗВОРОТИ

1. Порівняльний зворот у структурі речення.
2. Частиномовне вираження порівняльних зворотів.
3. Порівняльний зворот у ролі члена речення.
4. Синтаксичні функції порівняльних зворотів.
5. Розділові знаки при порівняльних зворотах.

Література

1. Васютенко І. О. Порівняльні звороти як мовний засіб експресивної виразності внутрішнього світу в поетичній мовотворчості Миколи Бажана. *Лінгвістичні дослідження*. 2011. Вип. 32. С. 117–121.
2. Донік О. М. Порівняльний зворот як синтаксичний засіб вираження порівняння у простому реченні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2019. № 39. Т. 1. С. 18–21.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С.551–553.
4. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С. 439–440.
5. Прокопчук Л. В. Порівняння в структурі простого речення (семантико-функціональний аспект) : посібник для аспірантів, магістрів, студентів-філологів. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2005. 131 с.
6. Шитик Л. В. Синкретичні порівняльні конструкції в українській мові. *Вісник Черкаського університету. Серія «Філологічні науки»*. Черкаси, 2003. Вип. 46. С. 63–68.

**Тема 19. ВИВЧЕННЯ ПРОСТОГО УСКЛАДНЕНОГО РЕЧЕННЯ
В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

1. Особливості вивчення ускладнюючих компонентів речення у 5 класі.
2. Особливості вивчення ускладнюючих компонентів речення у 6 класі.
3. Методичні особливості навчання учнів теми «Просте ускладнене речення» в 7 класі.
4. Вивчення простого ускладненого речення у 8 класі.
4. Особливості повторення теми «Просте ускладнене речення» в 9–11 класах.

Література

1. Алексеева Н. О. Звертання як синтаксична одиниця : теоретичний і дидактичний аспекти. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2010. №35–36. С.14–24.
2. Єрмоленко С. І. Колективна гра як стимул до активізації пізнавальної діяльності учнів. *Українська мова і література в школі*. 2002. № 4. С. 21 – 25.
3. Єрмоленко С. І. Наступність і системність у проведенні тестових завдань на уроках української мови. *Українська мова та література*. 2003. № 36. С. 14 –16.
4. Пентиліук М. І., Окуневич Т. Г. Сучасний урок української мови. Харків : Основа, 2007. 176 с.
5. Плиско К. М. Організація навчання синтаксису в середній школі: посіб. для вчителя. Київ : Рад.шк., 1993. 135 с.
6. Українська мова. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів (програма затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804). URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/> navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas
7. Сидоренко В. Лінгводидактичні засади навчання синтаксису й пунктуації української мови учнів 8-9 класів в умовах оновленої освітньої парадигми. *Українська мова і література в школі*. 2015. № 1. С. 7–19.

Змістовий модуль 4

Складні синтаксичні конструкції

Тема 20. ПОНЯТТЯ ПРО СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ

1. Складне речення як одиниця синтаксису.
2. Визначальні формально-граматичні, семантико-синтаксичні та комунікативні ознаки складного речення.
3. Засоби зв'язку частин складного речення (сполучники, сполучні слова, інтонація, порядок частин та ін.).
4. Принципи класифікації складних речень у традиційній і сучасній функційній граматиці.
5. Загальна характеристика основних типів складних речень.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 280–288.
2. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 243–250.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 639–654.
4. Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посібн.. Київ : Вища шк., 1994. С. 416–424.
5. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова: Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 152–161.
6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 206–230.

Тема 21. СКЛАДНОСУРЯДНІ РЕЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

1. Загальна характеристика складносурядних речень.
2. Принципи класифікації складносурядних речень. Основні різновиди складносурядних речень.
3. Семантико-синтаксичні відношення між частинами складносурядного речення.
4. Складносурядні багатокomпонентні конструкції.
5. Складносурядні речення відкритої структури.
6. Різновиди складносурядних речень закритої структури.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 297–317.
2. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 250–260.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 656–659.
4. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 146–151.
5. Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 597–626.

6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 231–248.

Тема 22. СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

1. Історія вивчення складнопідрядного речення.
2. Особливості синтаксичних зв'язків у складнопідрядних реченнях.
3. Основні принципи класифікації складнопідрядних речень.
4. Нерозчленовані розчленовані складнопідрядні речення.
5. Логіко-граматична класифікація складнопідрядних речень.
6. Формально-граматична класифікація складнопідрядних речень.
7. Структурно-семантична класифікація складнопідрядних речень.
8. Складнопідрядні речення з кількома підрядними.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 313–345.
2. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 260–295.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 671–722.
4. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова: Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 186–222.
5. Слинко І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 446–597.
6. Христіанінова Р. О. Традиційні й нові класифікації складнопідрядних речень. *Українська мова і література в школі*. 2010. № 1. С. 35–38.
7. Христіанінова Р. О. Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові Київ : Інститут української мови; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 368 с.
8. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 249–342.

Тема 23. БЕЗСПОЛУЧНИКОВІ СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ

1. Поняття про безсполучникове складне речення. Засоби синтаксичного зв'язку в ньому. Роль інтонації.
2. Питання про семантико-синтаксичні співвідношення між безсполучниковими, складносурядними та складнопідрядними реченнями.
3. Семантико-синтаксичні відношення між частинами безсполучникових складних речень.
4. Структурно-семантичні типи безсполучникових складних речень:
 - а) безсполучникові речення з однотипними частинами;
 - б) безсполучникові речення з різнотипними частинами.
5. Сучасні погляди вчених на граматичний статус і класифікацію безсполучникових складних речень.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 256–301.

2. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 295–305.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 731–743.
4. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова: Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 223–224.
5. Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 628–649.
6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 343–357.

Тема 24. БАГАТОКОМПОНЕНТНІ СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ

1. Поняття про ускладнене складне речення. Типи багатоконпонентних складних речень.
2. Багатоконпонентні складносурядні речення.
3. Багатоконпонентні складнопідрядні речення.
4. Багатоконпонентні безсполучникові речення.
5. Складні речення з різними видами зв'язку.
6. Період як багатоконпонентна синтаксична структура.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматики української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 351–354.
2. Гапонова Т. М. Типологія багатоконпонентних складних речень. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : Лінгвістичні науки* : зб. наук. праць. Одеса: Астропринт, 2012. № 14. С. 60–68.
3. Гуйванюк Н. В., Кульбаська О. В. Складні ускладнені речення : теоретично-практичний блок. Чернівці : Рута, 2003. 145 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 305–480.
5. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С. 474–392.
6. Козіцька О. А. Контаміновані складнопідрядні багатоконпонентні речення в сучасній українській мові. Київ : Літера, 2003.
7. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова: Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 229–234.
8. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 302–342, 353–364.

Тема 25. ЗАСОБИ ПЕРЕДАЧІ ЧУЖОГО МОВЛЕННЯ

1. Структурно-семантичні особливості прямої мови. Різні типи зв'язку прямої мови з авторською.
2. Співвідношення форм прямої та непрямої мови.
3. Невласне-пряма мова, її структурні ознаки та застосування.
4. Діалог. Цитати.

Література

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 343–351.
2. Вавринюк Т. Невласне пряма мова як засіб суб'єктивізації тексту. *Мандрівець*. 2004. № 2. С. 45–47.
3. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С.480–484.
4. Козуб Л. Лексико-стилістичні засоби передачі чужого мовлення в електронних засобах масової інформації. Актуальні питання гуманітарних наук. Мовознавство. Літературознавство. 2018. Вип. 20. Т. 1. С. 78–81.
5. Сучасна українська літературна мова : підручник / За ред. М. Я. Плющ. Київ : Вища шк., 1994. С. 393–397.
6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 364–370.
7. Шульжук Н. В. Репліка як компонент діалогічної єдності. *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії* : зб. наук. праць. Вип.11. Рівне, 2003. С. 36.

ТЕМА 26. СКЛАДНІ ФОРМИ СИНТАКСИЧНОЇ ОГРОНИЗАЦІЇ МОВЛЕННЯ

1. Текст як лінгвістична категорія.
2. Категорія тексту у визначенні сучасних лінгвістів.
3. Граматичні категорії тексту.
4. Особливості надфразної єдності.
5. Усний і писемний різновиди тексту.
6. Специфіка художнього тексту.
7. Текст як семантично цілісна синтаксична структура.

Література

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 339–343.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 743–798.
3. Різун В. В., Мамалига А. І., Федлер М. Д. Нариси про текст. Теоретичні питання комунікацій і тексту. Київ, 1998.
4. Серажим К. С. Текстознавство: підручник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. С. 8–50; 79–118.
5. Сучасна українська літературна мова : підручник / За ред. М. Я. Плющ. Київ : Вища шк., 1994. С. 397–402.
6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 371–376.

Тема 27. ОСНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ПУНКТУАЦІЇ

1. Пунктуація і синтаксична система мови.
2. Основні етапи розвитку української пунктуації.
3. Теоретичні принципи сучасної української пунктуації.
4. Вплив структури речення та інтонації на пунктуацію.
5. Система розділових знаків та їхні основні функції.
6. Огляд уживання розділових знаків у простому та складному реченнях.

Література

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 351–365.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 833–845.
3. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С.489–497.
4. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. С. 197–256.
5. Громик Ю. В. *Український правопис : навч. посіб. : для студентів ВНЗ*. Київ : Кондор, 2018. С.116–163.
6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 377–387.

**Тема 28. ВИВЧЕННЯ СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ
В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

1. Особливості вивчення складного речення у 5 класі.
2. Особливості вивчення складного речення і тексту в 6 класі.
3. Методичні особливості навчання учнів теми «Складне речення» в 7 класі.
4. Методичні особливості вивчення складного речення у 8 класі.
5. Особливості повторення теми «Складне речення» в 10–11 класах.

Література

1. Кушнір Т. І. Вивчення складних речень з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку в загальноосвітніх навчальних закладах. *Науковий вісник МНУ імені в. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. No 4 (51), грудень 2015. С. 102–106.
2. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / За ред. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2005. С. 59–70.
3. Пентилюк М.І., Окуневич Т.Г. Сучасний урок української мови. Харків : Основа, 2007. 176 с.
4. Українська мова. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів (програма затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804). URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1

Синтаксичні зв'язки у словосполученні та реченні

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1-2

Тема 2. Синтаксичні зв'язки у словосполученні та реченні

1. Синтаксичні зв'язки у структурі синтаксичних одиниць.
2. Предикативний зв'язок як реченнєвотвірна категорія.
3. Особливості підрядного зв'язку.
4. Прислівний підрядний зв'язок.
5. Детермінантний підрядний зв'язок.
6. Опосередкований підрядний зв'язок.
7. Характерні ознаки сурядного зв'язку.
8. Недиференційований синтаксичний зв'язок.
9. Подвійний синтаксичний зв'язок.
10. Форми синтаксичного зв'язку (координація, узгодження, керування, прилягання).
11. Поділ семантико-синтаксичних відношень на типи: предикатні та субстанційні.
12. Семантико-синтаксичні відношення у простому неускладненому реченні.
13. Проблематика семантико-синтаксичних відношень у реченнєвих конструкціях.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С.17–47.
2. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. С.36–46.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 360–370.
4. Мацицька Т. Є. Типологія семантико-синтаксичних залежностей : монографія. Луцьк : ПДВ «Твердиня», 2016. С. 56–79.
5. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій : монографія. Вид. 2-ге, переробл. Луцьк: Ред.вид. відділ ВДУ «Вежа», 2004. С.30–39; 193–232.
6. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова: Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 12–15; 21–28.
7. Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С.19–54.
8. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ: «Академія», 2010. С.16–26.

Законспектувати

1. Мацицька Т. Є. Семантико-синтаксичні реченнєві відношення і синтаксичні зв'язки (на матеріалі поезій Тараса Шевченка). *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки (Мовознавство)*. № 12 (289). 2014. С. 24–30.
2. Межов О. Г. Субстанційні синтаксеми і супровідні предикати в структурі простого речення. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)*. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. Кн. 2. С. 109–113.

Ключові поняття: синтаксичні зв'язки, семантико-синтаксичні відношення, узгодження, керування, прилягання, атрибутивні відношення, субстанціальні відношення, адвербіальні відношення.

Студент повинен знати: класифікацію синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень.

Студент повинен уміти: розмежовувати формально-синтаксичні зв'язки та семантико-синтаксичні відношення між компонентами словосполучень.

Питання для самоперевірки

1. Назвіть синтаксичні зв'язки у структурі речення.
2. Назвіть синтаксичні зв'язки у словосполученні.
3. Які є відмінності між синтаксичними зв'язками у структурі речення та словосполучення?
4. Які типи семантико-синтаксичних відношень можуть бути в простому семантично елементарному реченні?
5. Яка диференціація субстанційних семантико-синтаксичних відношень?

Завдання

1. Виконати вправи 20, 21 // Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.
2. Виписати з текстів художнього стилю 10 речень, схарактеризувати в них синтаксичні зв'язки та семантико-синтаксичні відношення.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3

Тема 3. СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ ЯК ОДИНИЦЯ СИНТАКСИСУ

1. Словосполучення як синтаксична непередикативна одиниця.
2. Слово і словосполучення, словосполучення і речення.
3. Типи словосполучень за видом синтаксичного зв'язку.
4. Сурядні словосполучення, типи відношень між їхніми компонентами.
5. Відкриті та закриті сурядні словосполучення, засоби їхнього вираження.
6. Підрядні словосполучення, принципи їх класифікації.
7. Елементарні та ускладнені словосполучення.
8. Вільні і зв'язані словосполучення. Питання про стосунок фразеологічних сполук до словосполучень.

Література

1. Балко М. В. Актуальні проблеми теорії словосполучення сучасної української мови : монографія. Дніпропетровськ : Свідлер А. Л., 2014. 349 с.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 181–213.
3. Дідук Г. Словосполучення і речення. *Урок української*. 2000. № 9. С. 32–33.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 20–61.
5. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 389–408.
6. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С.317–324.
7. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 16–29.
8. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 31–42.

Законспектувати

1. Вихованець І. Р. Типи словосполучень. *Філологічні студії*. 2000. № 1. С. 6–9.
2. Дідук Г. Словосполучення і речення. *Урок української*. 2000. № 9. С. 32–33.
3. Ющук І. Словосполучення. *Дивослово*. 2009. № 10. С. 26–30.

Ключові поняття: словосполучення, синтаксичні зв'язки, семантико-синтаксичні відношення, сурядні словосполучення, підрядні словосполучення, узгодження, керування, прилягання, атрибутивні відношення, субстанціальні відношення, адвербіальні відношення.

Студент повинен знати: визначення словосполучення, його найважливіші ознаки, принципи класифікації словосполучень.

Студент повинен уміти: виділяти словосполучення з тексту, відрізнити їх від інших синтаксичних одиниць, аналізувати за схемою, добирати синонімічні словосполучення з різними видами зв'язку.

Питання для самоперевірки

1. Поясніть відмінність між словом, словосполученням і реченням? Назвіть диференційні ознаки вказаних синтаксичних одиниць.
2. Як взаємодіють синтаксичні зв'язки і семантико-синтаксичні відношення у межах словосполучень?
3. Які поєднання слів не є словосполученнями?
4. Як трактується питання про сурядні словосполучення в лінгвістичній літературі?
5. У чому сутність відмінкового прилягання? Наведіть приклади словосполучень.

Завдання

1. Виконати вправи 19, 23, 38, 44 // Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.
2. Виписати з текстів художнього стилю 10 речень, виділити у них підрядні та сурядні словосполучення, виконати синтаксичний аналіз.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4

Тема 4. ВИВЧЕННЯ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Вивчення словосполучення у 5 класі. Експрес-урок (до 10 хв.).
2. Вивчення словосполучення у 6 класі. Експрес-урок (до 10 хв.).
3. Особливості повторення теми «Словосполучення» у 7 класі. Експрес-урок (до 10 хв.).
4. Вивчення словосполучення у 8 класі. Експрес-урок (до 10 хв.).
5. Особливості повторення теми «Словосполучення» у 9–10 класах. Експрес-урок (до 10 хв.).
6. Вивчення словосполучення в 11 класі. Експрес-урок (до 10 хв.).

Література

1. Єрмоленко С. І. Колективна гра як стимул до активізації пізнавальної діяльності учнів. *Українська мова і література в школі*. 2002. № 4. С. 21 – 25.

2. Єрмоленко С. І. Наступність і системність у проведенні тестових завдань на уроках української мови. *Українська мова та література*. 2003. № 36. С. 14–16.
3. Пентилюк М. І., Т. Г. Окуневич. Сучасний урок української мови. Харків : Основа, 2007. 176 с.
4. Плиско Н. М. Синтаксис української мови із системою орієнтирів для самостійного вивчення. Харків : Основа, 1992. 149 с.
5. Плиско К. М. Організація навчання синтаксису в середній школі: посіб. для вчителя. Київ : Рад.шк., 1993. 135 с.
6. Українська мова. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів (програма затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804). URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

Додаткова література

1. Заболотний О. В., Заболотний В. В. Українська мова. 5 кл. : підруч. для закл. заг. серед. освіти. 2-ге вид., доопрац. Київ : Генеза, 2018. 208 с.
2. Глазова О. П. Українська мова: підр. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2014. 240 с.
3. Глазова О. П. Українська мова : підруч. для 7 класу загальноосвіт. навч. закладів. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2016. 272 с.
4. Глазова О. П. Українська мова : підруч. для 8 класу загальноосвіт. навч. закладів. Харків : ФОЛІО, 2016. 288 с.
5. Глазова О. П. Українська мова : підруч. для 9 класу загальноосвіт. навч. закладів. Харків : Вид-во «Ранок», 2017. 240 с.
6. Авраменко О. Українська мова (рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти. Київ : Грамота, 2018. 208 с.
7. Авраменко О. Українська мова (рівень стандарту) : підруч. для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти. Київ : Грамота, 2019. 208 с.

Законспектувати

1. Дика Н. М. Робота з учнями старшої школи над лінгвістичними поняттями під час вивчення словосполучення. *Українська мова і література в школах України*. 2015. № 11. С. 31–35.

Ключові поняття: словосполучення, форми синтаксичного зв'язку.

Студент повинен знати: методику вивчення словосполучення.

Студент повинен уміти: проводити навчальні заняття з теми «Словосполучення».

Завдання

1. Укласти 5 вправ різного типу до теми «Словосполучення» (для різних класів).
2. Розробити 2 ігрові вправи (для різних класів).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5

Тема 5. РЕЧЕННЯ ЯК ОСНОВНА СИНТАКСИЧНА ОДИНИЦЯ

1. Особливості речення як предикативної одиниці.
2. Речення і судження: спільні і відмінні риси.
3. Основні типи речень за структурою.

4. Типи речень за експресією.
5. Особливості ускладнення простого речення.
6. Прості семантично елементарні та неелементарні речення.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 51–54.
2. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 62–85.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 434–458.
4. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С.324–332.
5. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 29–55.
6. Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 69–102.
7. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С.43–64.
8. Ющук І. Д. До методики синтаксичного аналізу речення. *Дивослово*. 2003. №10. С. 33–37.

Законспектувати

1. Масицька Т. Є. Речення як багатоаспектна синтаксична одиниця. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Проблеми граматики і лексикології української мови: збірник наукових праць*. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. Випуск 10. С. 169–174.

Ключові поняття: речення, судження, просте семантично елементарне речення, просте семантично неелементарне речення, ускладнене речення.

Студент повинен знати: класифікацію синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень.

Студент повинен уміти: розмежовувати речення і судження, розрізняти речення за структурою, розрізняти типи речень за експресією, розмежовувати прості семантично елементарні речення, прості семантично неелементарні речення, ускладнені речення.

Питання для самоперевірки

1. Які особливості речення як предикативної одиниці?
2. Назвіть сучасних дослідників речення.
3. Які є структурні відмінності різнотипних речень?
4. Які є речення за експресією?
5. За якими ознаками потрібно розмежовувати прості семантично елементарні реченнєві конструкції від семантично неелементарних?

Завдання

1. Виконати вправи 56, 60 // Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.
2. Виписати з текстів художнього стилю 10 речень та зробити синтаксичний розбір.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №6

Тема 6. РІЗНОРІВНЕВІ АСПЕКТИ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ

1. Особливості формально-синтаксичного аспекту речення.
2. Характеристика семантико-синтаксичного аспекту речення.
3. Особливості комунікативного аспекту речення. Актуальне членування речення.
4. Особливості категорій *валентність* і *залежність* в сучасній граматиці.
5. Предикатні синтаксеми в структурі речення.
6. Диференціація субстанційних синтаксем у структурі речення.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 54–61.
2. Вінтонів М. Засоби оформлення актуального членування речення. *Функціонально-комунікативні аспекти граматики і тексту*: зб. наук. пр. Донецьк, 2004. С. 23–27.
3. Вінтонів М. О. Актуальне членування речення і тексту: формальні та функційні вияви : монографія. Донецьк : ДонНУ, 2013. С. 50–66.
4. Іваницька Н. Л. Формально-граматична та семантико-синтаксична структура простого речення : тексти лекцій. Вінниця, 2004. 94 с.
5. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С.483–488; 631–638.
6. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С.332–334.
7. Костусяк Н. М. Тема як компонент актуального членування простого речення: структура, семантика, засоби експлікації. *Тенденції розвитку української лексики та граматики*. Варшава–Івано-Франківськ: Sowa Sp. z.o.o, 2016. Ч. III. С. 143–159.
8. Масицька Т. Є. Типологія семантико-синтаксичних залежностей : монографія. Луцьк : ПДВ «Твердиня», 2016. С. 56–79.
9. Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 86–102.
10. Пещак М. М. Комунікативний синтаксис. Київ : Довіра, 2000. 152 с.
11. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 182–186.

Законспектувати

1. Вінтонів М. О. Актуальні питання комунікативного синтаксису. *Мовознавчі студії* : зб. наук. статей. Донецьк : ДІСО, 2006. С. 12–23.
2. Масицька Т. Є. Субстанційні семантико-синтаксичні реченнєві залежності. *Наукові записки. Серія: Філологія (Мовознавство)*. Вінниця, 2014. Випуск 19. С. 54–58.
3. Межов О. Г. Ієрархічні відношення в системі мінімальних семантико-синтаксичних одиниць. *Типологія та функції мовних одиниць*: наук. журн. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 2 (4). С. 130–139.

Ключові поняття: формально-синтаксичний аспект речення, семантико-синтаксичний аспект речення, комунікативний аспект речення, валентність, залежність, члени речення, предикатні синтаксеми, субстанційні синтаксеми.

Студент повинен знати: особливості формально-синтаксичного, семантико-синтаксичного і комунікативного аспектів речення.

Студент повинен уміти: характеризувати формально-синтаксичний, семантико-синтаксичний і комунікативний аспекти речення; виокремлювати і диференціювати предикатні і субстанційні синтаксеми.

Питання для самоперевірки

1. Які особливості формально-синтаксичного аспекту речення?
2. Які особливості семантико-синтаксичного аспекту речення?
3. Які особливості комунікативного аспекту речення?
4. Яка відмінність актуального членування речення від формально-синтаксичного?
5. Назвіть основні семантичні типи предикатів.
6. Назвіть дослідників семантико-синтаксичної структури речення.
7. Як диференціюють субстанційні синтаксеми в сучасному мовознавстві?

Завдання

1. Виконати вправи 61, 62 // Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.
2. Виписати з текстів художнього стилю 10 речень та зробити синтаксичний аналіз.

Змістовий модуль 2 Просте речення

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7-8

Тема 7. ГРАМАТИЧНА ОСНОВА ПРОСТОГО ДВОСКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ

1. Поняття про двоскладне речення. Аналіз двоскладних реченневих структур.
2. Вираження предикативності у двоскладному реченні.
3. Особливості синтаксичного зв'язку підмета з присудком.
4. Підмети прості і складені. Засоби їхнього вираження в українській мові. Структурно-семантичні типи присудків, способи їхнього вираження.
5. Особливості простого дієслівного присудка.
6. Характеристика складеного дієслівного присудка.
7. Особливості складеного іменного присудка.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 72–81.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С.483–488.
3. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С.346–359.
4. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 73–89.
5. Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 77–78; 103–128; 148–182.
6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 67–84.

Законспектувати

1. Мирончук В. Двоскладне речення. Головні і другорядні члени речення. *Дивослово*. 2002. №5. С. 34–36.
2. Чернобай Н. Головні члени речення. *Українська мова та література*. 2005. Березень (Число 10). С. 22–25.
3. Ющук І. Труднощі вивчення членів речення. *Дивослово*. 2011. №9. С. 5–11.

Ключові поняття: простий підмет, складений підмет, простий присудок, складений іменний присудок, складений дієслівний присудок, дієслівна зв'язка, складний (подвійний) присудок, предикативний зв'язок, координація.

Студент повинен знати: визначення головних членів речення, їхні формальні та семантичні диференційні ознаки, різновиди головних членів речення з урахуванням їхньої будови.

Студент повинен уміти: виділяти в реченні присудок, характеризувати його з урахуванням частиномовної належності, визначати структурно-семантичні особливості головних членів речення, відрізняти складений дієслівний присудок від складного (подвійного) та складений іменний присудок від його ускладненої моделі.

Питання для самоперевірки

1. З'ясуйте специфіку подвійного присудка.
2. Які диференційні ознаки характерні для підмета та присудка?
3. Вкажіть морфологічні засоби вираження простого присудка.
4. У чому полягає відмінність між складеним іменним присудком та складеним дієслівним?
5. З'ясуйте особливості взаємозалежної координації як форми зв'язку підмета й присудка.

Завдання

1. Виконати вправи 69, 75, 81, 97 // Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.
2. Виписати з текстів художнього стилю 20 речень, схарактеризувати в них головні члени речення.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9–10

Тема 8. СИСТЕМА І СТРУКТУРА ДРУГОРЯДНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ

1. Другорядні члени речення як компоненти поширених синтаксичних конструкцій.
2. Короткі відомості з історії вчення про другорядні члени речення. Сучасний стан учення про члени речення.
3. Обов'язкові й факультативні члени речення.
4. Семантико-граматичні ознаки другорядних членів речення.
5. Узгоджені й неузгоджені означення, способи їхнього вираження.
6. Прикладка як різновид означення. Граматичний зв'язок прикладок з означуваним словом.
7. Прямий та непрямий додатки, специфіка їх вираження.
8. Типи обставин за значенням (способу дії, міри і ступеня дії, місця, часу, причини, мети, умови, допусту, наслідку).
9. Синкретичні члени речення. Дуплексиви.
10. Детермінанти та прислівні поширювачі.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 70–72, 83–94, 230–243, 266–268.
2. Грищенко А. Додаток : засади парадигматично-синтаксичного функціонування (синтаксичний нарис). *Українська мова*. 2011. № 3. С. 19–28.
3. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 106–121.
4. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 488–519.
5. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С. 359–373.
6. Могильницька Г. Не такий страшний другорядний член речення (до проблеми розрізнення важкорозрізняваних членів речення). *Дивослово*. 2012. №10. С. 9–12.
7. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова: Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 89–104.

8. Слинсько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 129–147.
9. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 84–112.

Законспектувати

1. Вихованець І. Р. Студії про члени речення: приреченневик. *Українська мова*. 2005. №2. С. 22–27.
2. Мірченко М. В. Категорія другорядного члена речення. *Науковий вісник Вол. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки. 2000. Філологічні науки. Мовознавство. № 6. С. 130–139.

Ключові поняття: другорядні члени речення, обов'язкові члени речення, факультативні члени речення, узгоджені означення, неузгоджені означення, прикладка, прямий додаток, непрямий додаток, придієслівний додаток, приіменний додаток, обставина, синкретичні члени речення, детермінанти, дуплективи.

Студент повинен знати: формально-синтаксичні та семантико-синтаксичні ознаки другорядних членів речення, їх традиційну та сучасну класифікації; критерії розрізнення обов'язкових і факультативних членів речення, додатків та неузгоджених означень.

Студент повинен уміти: виділяти в тексті другорядні члени речення, аналізувати їх за схемою, відрізнити неузгоджені означення від додатків, прикладку від узгодженого та неузгодженого означення, прикладку від підпорядковуючого слова.

Питання для самоперевірки

1. Порівняйте морфологічні засоби вираження узгоджених і неузгоджених означень.
2. Як називається синтаксичний зв'язок прикладки з опорним іменником?
3. Чи завжди додаток є формально-синтаксичним вираженням об'єкта?
4. З урахуванням яких критеріїв відрізняють додатки від обставин?
5. Якими частинами мови виражаються обставини?
6. Що таке синкретизм у системі другорядних членів речення?

Завдання

1. Виконати вправи 121, 129, 138, 147 // Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.
2. Виписати з текстів художнього стилю 20 речень, виділити у них другорядні члени речення, зробити їхній синтаксичний аналіз.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11-12

Тема 9. ОДНОСКЛАДНІ РЕЧЕННЯ В ГРАМАТИЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. З історії питання про односкладне речення.
2. Принципи класифікації односкладних речень. Іменні та дієслівні конструкції.
3. Означено-особові речення.
4. Неозначено-особові речення.

5. Узагальнено-особові речення.
6. Безособові речення.
7. Питання про інфінітивні речення в науковій літературі та шкільному курсі мови.
8. Номінативні (називні) речення, їхні семантичні різновиди і стилістичні функції.
9. Вокативні та генітивні речення.

Література

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. С.130–169.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 94–100.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 519–539.
4. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С. 375–392.
5. Коваль Л. М. Семантико-синтаксична основа головного компонента односкладних речень в українській мові. Вінниця : ФОП Корзун, 2015. 320 с.
6. Слинко І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. Київ : Вища шк., 1994. С. 182–284.
7. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 56–64.
8. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. Київ : Академія, 2010. С.112–130.

Законспектувати

1. Бондаренко Н. Лінгвістичні й методичні аспекти вивчення простого односкладного речення в школі. *Методика мови*. 2015. С. 25–29.
2. Брицин В. М. Односкладні речення в українській мові: до питання методології їхнього дослідження. *Мовознавство*. 2001. №3. С. 81–88.

Ключові поняття: односкладне речення, означено-особові односкладні речення, неозначено-особові односкладні речення, узагальнено-особові односкладні речення, безособові односкладні речення, інфінітивні односкладні речення, номінативні (називні) односкладні речення, вокативні речення, поширені односкладні речення, непоширені односкладні речення, повні односкладні речення, неповні односкладні речення.

Студент повинен знати: визначення односкладного речення, типи односкладних реченнєвих структур та особливості їх виділення.

Студент повинен уміти: виділяти в тексті односкладні речення, визначати їхні різновиди, аналізувати за схемою.

Питання для самоперевірки

1. Як відрізнити односкладне речення від неповного?
2. Як репрезентована категорія предикативності в односкладних реченнях?
3. У чому полягає відмінність між означено-особовими, неозначено-особовими та узагальнено-особовими реченнями? Чи всі мовознавці кваліфікують їх як односкладні структури?
4. Чому слід розмежовувати безособові та інфінітивні конструкції в системі односкладних речень?
5. Як відрізнити номінативні речення від вокативних і генітивних?

Завдання

1. Виконати вправи 150, 156, 164, 167 // Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.
2. Виписати з текстів художнього стилю 20 односкладних речень, дати їм повну характеристику.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 13

Тема 10. НЕЧЛЕНОВАНІ РЕЧЕННЯ (СЛОВА-РЕЧЕННЯ)

1. Граматичний статусу слів-речень.
2. Синтаксичні особливості нечленованих речень.
3. Принципи класифікації слів-речень.
4. Семантичні групи нечленованих конструкцій.
5. Нечленовані речення, виражені частками.
6. Нечленовані модальні речення.
7. Нечленовані вигуківі речення.

Література

1. Загнітко А.П. Еквіваленти речення: статус, обсяг і функційна типологія. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонНУ, 2009. Вип. 19. С. 79–91.
2. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С.399–404.
3. Кучер А. С. Нечленовані слова-речення в сучасній українській мові: статус, функції. *Філологічні студії* : зб. праць. Випуск 9. 2017. С.47–54.
4. Слинко І. І., Гуйванюк М.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 290–296.
5. Цуркан М. В. Слова-речення як константа експресивності розмовного мовлення (на матеріалі творів Марії Матіос). *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Випуск 26. 2012. С. 345–351.
6. Шиць А. А. Принципи класифікації нечленованих речень у сучасній українській літературній мові. *Молодий вчений*. Херсон : ТОВ «Видавничий дім «Гельветика», 2015. Ч1. № 4 (19). С. 155–162.
7. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Академія, 2010. С.138–149.

Законспектувати

1. Кучер А. С. Нечленовані речення в сучасній українській мові: статус, функції. *Studia philologica*. 2017. Вип. 9. С. 47–54.
2. Шиць Андрій. Граматичний статус нечленованих синтаксичних одиниць в українській мові. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)* : зб. наук. пр. Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер», 2014. Вип. 19. С. 73–79.

Ключові поняття: нечленоване речення, нечленовані висловлення, граматична структура нечленованого речення, різновиди нечленованих речень.

Студент повинен знати: визначення нечленованого речення, основні ознаки неповних речень, різновиди неповних речень.

Студент повинен уміти: виділяти в тексті нечленовані речення, визначати їхні різновиди.

Питання для самоперевірки

1. Які особливості граматичної структури нечленованих речень?
2. Назвіть дослідників нечленованих речень.
3. Які основні ознаки слів-речень?
4. Схарактеризуйте різновиди нечленованих речень.

Завдання

1. Виконати вправи 173, 174, 175 // Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.
2. Виписати з текстів художнього стилю 20 односкладних речень, дати їм повну характеристику.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 14

Тема 11. НЕПОВНІ РЕЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ

1. З історії вивчення неповних речень.
2. Класифікації неповних речень.
3. Контекстуальні та ситуативні неповні речення.
4. Неповні речення в структурі діалогу.
5. Еліптичні речення.
6. Приєднувальні неповні речення. Парцеляція.

Література

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 170–189.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 627–630.
3. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С. 393–398.
4. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 65–72.
5. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 84–112.

Законспектувати

1. Силка А. Вивчення односкладних і неповних речень. *Дивослово*. 2010. №4. С.2–5.
2. Марченко Т. В. Еволюція поглядів на неповне речення. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер. Філологія. Мовознавство*. 2009. Т. 105. Вип. 92. С. 79–85.

Ключові поняття: повне речення, неповне речення, еліптичне речення, ситуативно неповне речення, контекстуально неповне речення.

Студент повинен знати: визначення повних і неповних речень, критерії їх розмежування, різновиди неповних речень.

Студент повинен уміти: розрізняти повні й неповні речення, розмежовувати двоскладні еліптичні речення та односкладні називні речення, неповні контекстуальні й неповні ситуативні структури.

Питання для самоперевірки

1. Чи можна вважати неповні речення неповноцінними структурами?
2. Чим відрізняються контекстуальні та ситуативні неповні речення?
3. Які синтаксичні та стилістичні функції еліпсису?
4. Які функції виконують парцельовані конструкції?

Завдання

1. Виконати вправи 184, 186 // Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.

2.3 художньої літератури виписати 10 неповних речень. Проаналізувати їх.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 15

Тема 12. ВИВЧЕННЯ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Особливості вивчення простого речення у 5 класі. Експрес-урок (до 10 хв.).
2. Вивчення простого речення у 6 класі. Експрес-урок (до 10 хв.).
3. Особливості вивчення теми «Просте речення» у 7 класі. Експрес-урок (до 10 хв.).
4. Вивчення простого речення у 8 класі. Експрес-урок (до 10 хв.).
5. Особливості повторення теми «Просте речення» у 9–10 класах. Експрес-урок (до 10 хв.).
6. Вивчення простого речення в 11 класі. Експрес-урок (до 10 хв.).

Література

1. Бондаренко Н. Лінгвістичні й методичні аспекти вивчення простого односкладного речення в школі. *Методика мови*. 2015. С. 25–29.
2. Методика вивчення речення. URL: <https://studfile.net/preview/5113853/page:6/>
3. Пентилюк М., Нікітіна А., Горошкіна О. Концепція когнітивної методики навчання української мови. *Дивослово*. 2004. №8. С. 5–9.
4. Пентилюк М.І., Т. Г. Окуневич. Сучасний урок української мови. Харків : Основа, 2007. 176 с.
5. Плиско Н. М. Синтаксис української мови із системою орієнтирів для самостійного вивчення. Харків : Основа, 1992. 149 с.
6. Плиско К.М. Організація навчання синтаксису в середній школі: посіб. для вчителя. Київ : Рад.шк., 1993. 135 с.
7. Українська мова. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів (програма затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804). URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

Додаткова література

1. Заболотний О. В., Заболотний В. В. Українська мова. 5 кл. : підруч. для закл. заг. серед. освіти. 2-ге вид., доопрац. Київ : Генеза, 2018. 208 с.

2. Глазова О. П. Українська мова: підр. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2014. 240 с.
3. Глазова О. П. Українська мова : підруч. для 7 класу загальноосвіт. навч. закладів. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2016. 272 с.
4. Глазова О. П. Українська мова : підруч. для 8 класу класу загальноосвіт. навч. закладів. Харків : ФОЛІО, 2016. 288 с.
5. Глазова О. П. Українська мова : підруч. для 9 класу загальноосвіт. навч. закладів. Харків : Вид-во «Ранок», 2017. 240 с.
6. Авраменко О. Українська мова (рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти. Київ : Грамота, 2018. 208 с.
7. Авраменко О. Українська мова (рівень стандарту) : підруч. для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти. Київ : Грамота, 2019. 208 с.

Законспектувати

1. Сидоренко В. Лінгводидактичні засади навчання синтаксису й пунктуації української мови учнів 8–9 класів в умовах оновленої освітньої парадигми. *Українська мова і література в школі*. 2015. No 1. С. 7–19.

Ключові поняття: просте речення, головні і другорядні члени речення, синтаксичний аналіз речення.

Студент повинен знати: методику вивчення речення.

Студент повинен уміти: проводити навчальні заняття з теми «Просте речення».

Завдання

1. Укласти 5 вправ різного типу до теми «Просте речення» (для різних класів).
2. Розробити 2 ігрові вправи (для різних класів).

Змістовий модуль 3
Ускладнене просте речення
ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема 14. ОДНОРІДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

1. Принципи розмежування простих ускладнених речень з однорідними присудками та складних синтаксичних конструкцій.
2. Вирізнення однорідності головних членів простих односкладних речень з-поміж складносурядних і безсполучникових складних речень.
3. Правила координації присудка з однорідними підметами.
4. Лексико-семантичні, морфологічні та синтаксичні критерії розмежування однорідних та неоднорідних означень.
5. Синтаксичні та стилістичні функції однорідних прикладок.
6. Сполучники та інтонація при однорідних додатках.
7. Семантико-синтаксичні відношення між однорідними обставинами.

Література

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 190–203.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 557–566.
3. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С.413–421.
4. Слинсько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 317–319.
5. Шутьжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 152–160.

Законспектувати

1. Солдатова Л. Однорідні члени речення. *Урок української*. 2003. № 8–9. С. 41–45.
2. Вакуленко Г. М. Функціонально-стильові особливості речень з однорідними членами в романах Івана Багряного. *Література та культура Полісся* № 96. Серія «Філологічні науки». № 13. С. 214–221.

Студент повинен знати: принципи розмежування простих ускладнених речень з однорідними присудками та складних поліпредикативних конструкцій, їхні специфічні особливості в граматичному оформленні, в семантиці, у функціонально-стилістичному застосуванні; визначальні формальні та семантичні ознаки однорідних та неоднорідних означень, додатків, обставин, їхні специфічні особливості в граматичному оформленні, в семантиці, у функціонально-стилістичному застосуванні.

Студент повинен уміти: розмежовувати прості ускладнені речення з однорідними присудками та складні синтаксичні конструкції; вирізняти однорідність головних членів простих односкладних речень з-поміж складносурядних і безсполучникових складних речень; правильно координувати присудки з однорідними підметами; вирізняти однорідні та неоднорідні означення, обставини, додатки, визначати їхні типи, правильно вживати розділові знаки.

Питання для самоперевірки

1. Які погляди лінгвістів на речення з однорідними присудками?
2. За яких умов речення з кількома присудками слід вважати складними?
3. У яких випадках головні члени односкладних речень становлять однорідний ряд?
4. Від чого залежить координація присудка з однорідними підметами?
5. Який аспект є основним у розмежуванні однорідних і неоднорідних означень? Схарактеризуйте його.
6. Яку роль відіграють морфологічні та синтаксичні критерії у розрізненні однорідних і неоднорідних означень.
7. Які семантико-синтаксичні відношення найчастіше виникають між однорідними додатками?
8. За яких умов обставини не мають однорідного зв'язку?
9. Чи можуть однорідні обставини бути виражені словами різних частин мови?

Завдання

1. Виконати вправи 205, 208, 211, 212 // Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.
2. Виписати та проаналізувати з творів сучасної художньої літератури 20 речень з однорідними головними і другорядними членами речення.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Тема 15. ВІДОКРЕМЛЕННЯ ОЗНАЧЕНЬ, ДОДАТКІВ ТА ОБСТАВИН

1. Особливості вираження напівпредикативних відношень у реченнях з відокремленими дієприкметниковими означеннями.
2. Умови відокремлення узгоджених означень.
3. Правила відокремлення неузгоджених означень.
4. Прикладки, способи їхнього граматичного вияву та принципи відокремлення.
5. Проблема граматичного статусу відокремлених додатків в наукових дослідженнях.
6. Особливості відокремлення додатків та їхнього морфологічного вираження.
7. Способи репрезентації синтаксичних значень часу, модальності та особи у напівпредикативних конструкціях з дієприслівниками і дієприслівниковими зворотами.
8. Умови відокремлення обставин.
9. Принципи розрізнення уточнювальних компонентів і однорідних членів речення.

Література

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. *Синтаксис української мови* : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С.203–216.
2. Дудик П. С. Відокремлення в синтаксисі: Загальний огляд. *Наук. записки Вінницького держпедуніверситету. Сер. Філологія*. 2000. № 2. С.74–78.
3. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С.421–428.
4. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 109–118.

5. Слобода Н. В. Відокремлення як засіб експресивізації метафор. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови: збірник наукових праць*. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. Випуск 7. С.226–230.
6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С.157–166.

Законспектувати

1. Герета Н. М. Проблеми вивчення відокремлених членів речення у вищій школі. *Збірник наукових праць. Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини*. Київ : Міленіум, 2005. Ч. II. С. 70–78.
2. Куликова Т. Відокремлені члени речення: Розробка уроку. *Все для вчителя*. 2006. Листопад (№22). С. 25–27.

Студент повинен знати: особливості відокремлення дієприкметникових та прикметникових означень, неузгоджених означень та прикладок, їхні специфічні особливості в граматичному оформленні, в семантиці, у функціонально-стилістичному застосуванні; синтаксичні особливості відокремлених дієприслівникових обставин, загальні правила відокремлення обставин, особливості відокремлення додатків, їхню специфіку в граматичному оформленні, в семантиці, у функціонально-стилістичному застосуванні; вирізняти уточнювальні члени речення з-поміж напівпредикативних зворотів, правильно відокремлювати уточнювальні члени речення.

Студент повинен уміти: виділяти відокремлені означення в реченні, визначати їхні типи, правильно відокремлювати в усному і писемному мовленні узгоджені, неузгоджені означення та прикладки; виділяти в реченні дієприслівникові обставини, відокремлені додатки, визначати їхні типи, правильно відокремлювати.

Питання для самоперевірки

1. Які синтаксичні одиниці зараховують до речень з відокремленими означеннями?
2. Вкажіть синтаксичні особливості відокремлених дієприкметникових означень.
3. У чому специфіка прикметникових відокремлених означень?
4. Порівняйте умови відокремлення прикладок і неузгоджених означень.
5. Які особливості відокремлення додатків?
6. Схарактеризуйте синтаксичні особливості відокремлених дієприслівникових зворотів.
7. Які обставини завжди потрібно відокремлювати?
8. За яких умов не відокремлюємо одиничні дієприслівники?
9. Які члени речення можуть виконувати функцію уточнення?

Завдання

1. Виконати вправи 215(1), 216, 221(1), 223 // Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.
2. Виписати з творів сучасної художньої літератури 20 речень з відокремленими членами речення, вміти їх проаналізувати.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Тема 16. ВСТАВНІ ТА ВСТАВЛЕНІ КОМПОНЕНТИ РЕЧЕННЯ

1. Принципи розмежування категорій вставності і вставленості.
2. Поняття про вставні слова, сполучення слів, речення. Морфологічне походження вставних компонентів.
3. Синтаксичні моделі вставних одиниць. Розмежування вставних речень, словосполучень та вставних слів з урахуванням їхньої синтаксичної похідності.
4. Семантична диференціація категорії вставності.
5. Синтаксичні моделі вставлених речень.
6. Вставлені словосполучення та слова, їх походження і морфологічне вираження.
7. Поняття про вставлений текст.
8. Розрізнення синонімічних конструкцій із вставленими та відокремленими компонентами.

Література

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 225–231.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 572–590.
3. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С. 429–434.
4. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 124–136.
5. Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С.375–403.
6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 166–171.

Законспектувати

1. Бондаренко О. В. Вставні слова, словосполучення, речення як елементи інфраструктури простого речення. *Наук. вісник ВДУ ім. Лесі Українки*. 2005. № 6. С. 189–198.
2. Завальнюк І. Комунікативно-прагматичні функції та стилістичні вияви вставних одиниць у сучасному українському газетному мовленні. *Українська мова*. 2009. №1. С.15–32.

Студент повинен знати: синтаксичні особливості вставних компонентів, їхнє граматичне оформлення, семантику, функціонально-стилістичне застосування.

Студент повинен уміти: розрізняти вставні слова, словосполучення та речення; визначати семантичні групи вставних одиниць, їх морфологічне походження, правильно інтонувати вставні компоненти і розставляти розділові знаки при них.

Питання для самоперевірки

1. Чи цілком виправдане традиційне тлумачення вставних і вставлених компонентів як синтаксично ізольованих частин речення?
2. Встановіть морфологічне походження вставних слів.

3. За якими критеріями слід розрізняти вставні слова, словосполучення та речення?
4. Які ви знаєте семантичні класифікації вставних компонентів?
5. Встановіть синтаксичне походження вставлених компонентів.
6. За якими критеріями слід розрізняти вставні слова, словосполучення та речення від вставлених?

Завдання

1. Виконати вправи 234, 236, 239 // Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.
2. Виписати з творів сучасної художньої літератури 20 речень з вставними та вставленими компонентами, вміти їх проаналізувати.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Тема 17. ЗВЕРТАННЯ У ГРАМАТИЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Вчення про вокатив у сучасній граматиці.
2. Морфологічні та лексико-семантичні способи вираження звертань.
3. Місце звертання у структурі речення.
4. Стилiстична роль звертань.
5. Семантико-синтаксичні функції речень-звертань.
6. Інтонaція та розділові знаки при звертаннях.

Література

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 234–242.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 590–594.
3. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С. 435–439.
4. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 146–151.
5. Скаб М. С. Граматика апеляції в українській мові. Чернівці : Місто, 2012. 272 с.
6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 171–176.

Законспектувати

1. Алексєєва Н. О. Звертання як синтаксична одиниця : теоретичний і дидактичний аспекти. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2010. №35–36. С. 14–24.
2. Скаб М. Вокативні речення сучасної української мови. *Українська мова*. 2002. №1. С. 32–41.

Студент повинен знати: визначення звертань, їхні особливості в граматичному оформленні, в семантиці, у функціонально-стилістичному застосуванні.

Студент повинен уміти: виділяти звертання в реченні, визначати способи їх вираження, правильно інтонувати і розставляти розділові знаки.

Завдання

1. Виконати вправи 230, 231, 232 // Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.
2. Виписати з творів сучасної художньої літератури 20 речень, у яких є звертання, вміти їх проаналізувати.

Питання для самоперевірки

1. Назвіть мовознавців, які досліджували звертання.
2. Схарактеризуйте морфологічні та лексико-семантичні способи вираження звертань.
3. Яку стилістичну роль виконує звертання?
4. Які семантико-синтаксичні функції речень-звертань?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Тема 18. ПОРІВНЯЛЬНІ ЗВОРОТИ

1. Порівняльний зворот у структурі речення.
2. Частиномовне вираження порівняльних зворотів.
3. Порівняльний зворот у ролі члена речення.
4. Синтаксичні функції порівняльних зворотів.
5. Сучасні погляди граматистів на розрізнення підрядних порівняльних речень та порівняльних зворотів – членів простого речення.
6. Розділові знаки при порівняльних зворотах.
7. Стилiстичне навантаження порівняльних конструкцій в художніх творах.

Література

1. Васютенко І. О. Порівняльні звороти як мовний засіб експресивної виразності внутрішнього світу в поетичній мовотворчості Миколи Бажана. *Лінгвістичні дослідження*. 2011. Вип. 32. С. 117–121.
2. Донік О. М. Порівняльний зворот як синтаксичний засіб вираження порівняння у простому реченні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2019. N 39. Т 1. С. 18–21.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С.551–553.
4. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С. 439–440.
5. Прокопчук Л. В. Порівняння в структурі простого речення (семантико-функціональний аспект) : посібник для аспірантів, магістрів, студентів-філологів. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2005. 131 с.
6. Шитик Л. В. Синкретичні порівняльні конструкції в українській мові. *Вісник Черкаського університету. Серія «Філологічні науки»*. Черкаси, 2003. Вип. 46. С. 63–68.

Законспектувати

1. Рошко С. М. Функціонально-структурні типи (види) порівнянь як семантичні різновиди підрядних речень. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства* : зб. наук. праць. Ужгород, 2000. Вип. 2. С.186–191.

2. Рошко С. М. Проблема розрізнення підрядних порівняльних речень та порівняльних зворотів – членів простого речення. *Філологічні студії : наук. часопис*. Луцьк, 2001. №1. С.188–193.

Студент повинен знати: принципи розмежування неповних порівняльних частин складнопідрядних речень і порівняльних зворотів у простих ускладнених реченнях, їхні особливості в граматичному оформленні, у семантиці, у функціонально-стилістичному застосуванні.

Студент повинен уміти: визначати синтаксичні функції порівнянь у простому реченні, розрізняти неповні порівняльні частин складнопідрядних речень і порівняльні звороти у простих ускладнених реченнях.

Завдання

1. Виконати вправу 222 // Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.

2. Виписати з художньої літератури 20 речень із порівняльними зворотами. Зробити їхній синтаксичний аналіз.

Змістовий модуль 4 Складні синтаксичні конструкції

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Тема 21. СКЛАДНОСУРЯДНІ РЕЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

1. Формальні та семантичні ознаки складносурядних речень.
2. Принципи класифікації складносурядних речень
3. Складносурядні речення відкритої структури.
4. Складносурядні речення закритої структури.
5. Семантичні типи складносурядних речень. Змістові відношення між частинами складносурядних речень.
6. Розділові знаки в складносурядному реченні.
7. Багатокомпонентні складносурядні речення.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 297–317.
2. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 250–260.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 656–659.
4. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 146–151.
5. Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 597–626.
6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 231–248.

Законспектувати

1. Лаврінець О. «Спільні слова» у складносурядному реченні. *Дивослово*. 2002. № 2. С. 21–23.
2. Христіанінова Р. О. Формально-граматична організація складносурядних речень. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2014. Випуск IV. С. 171–180.

Студент повинен знати: особливості класифікації складносурядних речень, принципи їх виділення, їхні специфічні особливості в граматичному оформленні, в семантиці, у функціонально-стилістичному застосуванні.

Студент повинен уміти: вирізняти складносурядні речення, визначати їхні типи, розрізняти складносурядні речення закритої і відкритої структур.

Питання для самоперевірки

1. Як Ви розумієте поняття сурядності?
2. Чи завжди у складносурядному реченні предикативні частини є незалежними, рівноправними?
3. Які сполучники вживаються у складносурядних реченнях відкритої структури?
4. Які змістові відношення виникають між предикативними частинами складносурядних речень закритої структури?

Завдання

1. Виконати вправи 252, 258, 260 // Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.
2. Виписати з творів сучасної художньої літератури 10 складносурядних речень, виконати синтаксичний аналіз.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Тема 22. СКЛАДНОПІРЯДНІ РЕЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

1. Складнопірядні речення у системі складних речень.
2. Формально-граматична класифікація складнопірядних речень.
3. Логіко-граматична класифікація складнопірядних речень.
4. Структурно-семантична класифікація складнопірядних речень.
5. Складнопірядні речення з прислівними та детермінантними пірядними частинами, їхні диференційні формально-синтаксичні і семантико-синтаксичні ознаки.
6. Аналіз класів складнопірядних речень нерозчленованої та розчленованої структур (з пірядними означальними, з'ясувальними, обставинними частинами та ін.).
7. Складнопірядні речення займенниково-співвідносного типу, їхня характеристика.
8. Аналіз складнопірядних речень з пірядними супровідними частинами.
9. Класи неелементарних складнопірядних речень: а) конструкції з супірядністю; б) конструкції з послідовною пірядністю; в) конструкції з супірядністю і послідовною пірядністю.
10. Шкільна класифікація складнопірядних речень. Розділові знаки в складнопірядних реченнях.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 313–345.
2. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 260–295.
3. Заборна М. Порівняльні конструкції в системі складнопірядних речень української мови : навчально-методичний посібник. Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. 28 с.
4. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 671–722.
5. Заскалета В.П. До історії розвитку складнопірядних речень із пірядними означальними. *Наук. вісн. ВДУ ім. Лесі Українки*. 2002. №5. С. 52–56.
6. Козицька О. Порядкова залежність послідовності розташування предикативних одиниць у контамінованих складнопірядних багатокомпонентних реченнях. *Українська мова*. 2005. № 3. С. 54–61.
7. Кулик О. Вивчення складних комбінованих речень. *УМЛШ*. 2010. №3. С.8–13.
8. Христіанінова Р. О. Складнопірядні речення в сучасній українській літературній мові. Київ : Інститут української мови; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 368 с.
9. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С.249–342.

Законспектувати

1. Христіанінова Р. Підрядний зв'язок як визначальний елемент структури складнопідрядного речення. *УМЛШ*. 2007. №1. С.20–29.
2. Христіанінова Р. Традиційні й нові класифікації складнопідрядних речень. *УМЛШ*. 2010. №1. С.35–39.

Студент повинен знати: особливості розмежування складнопідрядних речень із підрядними різного типу, їхні специфічні особливості в граматичному оформленні, в семантиці, у функціонально-стилістичному застосуванні.

Студент повинен уміти: вирізняти складнопідрядні речення, визначати їх типи, характеризувати класи неелементарних складнопідрядних речень.

Питання для самоперевірки

1. З'ясуйте синтаксичне значення понять «головна частина» та «підрядна частина».
2. Які функції виконують сполучники й сполучні слова у складнопідрядних реченнях?
3. Вкажіть основні принципи розрізнення складнопідрядних речень нерозчленованої та розчленованої структур.
4. Схарактеризуйте особливості займенниково-співвідносного зв'язку у формуванні структури складнопідрядного речення.
5. З'ясуйте функційне співвідношення другорядних членів речення та підрядних частин складнопідрядних речень.

Завдання

1. Виконати вправи 274, 278, 308 // Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.
2. Виписати з творів сучасної художньої літератури 10 складнопідрядних речень, виконати синтаксичний аналіз.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Тема 23. БЕЗСПОЛУЧНИКОВІ СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

1. Диференційні ознаки безсполучникових складних речень, проблема їхнього граматичного статусу.
2. Формально-синтаксична та семантико-синтаксична структура безсполучникового складного речення.
3. Основні типи безсполучникових складних речень. Різновиди змістових відношень між предикативними частинами безсполучникових складних речень.
4. Безсполучникові складні речення відкритої та закритої структури.
5. Розділові знаки у безсполучниковому складному реченні.
6. Багатокомпонентні безсполучникові складні речення.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С. 256–301.
2. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 295–305.

3. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 731–743.
4. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова: Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2013. С. 223–224.
5. Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посібн. Київ : Вища шк., 1994. С. 628–649.
6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 343–357.

Законспектувати

1. Коцура Т. Стилїстична роль безсполучникових складних речень. *Українська мова та література*. 2006. Вересень (№ 35/36). С. 38–39.
2. Чубань Т. В. Особливості синтаксису безсполучникових речень. *Теоретичні і дидактична філологія. Серія : Філологія (літературознавство, мовознавство)*. 2018. Вип. 28. С. 246–252.

Студент повинен знати: визначення безсполучникового складного речення, вирізняти диференційні ознаки безсполучникових складних речень.

Студент повинен уміти: вирізняти безсполучникові складні речення в тексті, аналізувати їх з урахуванням синтаксичної будови, вирізняти безсполучникові складні речення відкритої та закритої структури, правильно вживати розділові знаки у безсполучниковому складному реченні

Питання для самоперевірки

1. Яка роль інтонації в організації безсполучникового складного речення?
2. Вкажіть місце безсполучникових конструкцій у системі складних речень.
3. Схарактеризуйте систему розділових знаків у безсполучникових конструкціях. Яким змістовим відношенням між предикативними частинами вони відповідають?
4. Які сучасні погляди лінгвістів на граматичний статус і класифікацію безсполучникових конструкцій?

Завдання

1. Виконати вправи 311, 313 // Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.
2. Виписати з творів сучасної художньої літератури 10 складних безсполучникових речень, виконати синтаксичний аналіз.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

Тема 24. БАГАТОКОМПОНЕНТНІ СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ

1. Поняття про ускладнене складне речення. Типи багатокomпонентних складних речень.
2. Багатокomпонентні складносурядні речення.
3. Багатокomпонентні складнопідрядні речення.
4. Багатокomпонентні безсполучникові речення.
5. Складні речення з різними видами зв'язку.
6. Період як багатокomпонентна синтаксична структура.

Література

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. С.351–354.

2. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С.305–310.
3. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С.489–497.
4. Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. та ін. Сучасна українська мова : підручник. / За ред. О. Д. Пономарева. 3-тє вид. Київ : Либідь, 2005.
5. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С.302–342, 353–364.

Законспектувати

1. Гапонова Т. М. Типологія багатокомпонентних складних речень. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки : зб. наук. пр.* 2012. N 14. С. 60–68.
2. Кулик О. Д. Формування вмінь стилістичного аналізу складних багатокомпонентних речень в учнів 7–9 класів. *Наука і сучасність*. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. Т.47. С.129–138.

Студент повинен знати: особливості розмежування багатокомпонентного складного речення як комбінації мінімальних конструкцій, їхні специфічні особливості в граматичному оформленні, в семантиці, у функціонально-стилістичному застосуванні.

Студент повинен уміти: вирізняти багатокомпонентне складне речення, визначати його типи, характеризувати класи багатокомпонентних складних речень.

Питання для самоперевірки

1. Які типи сполучників вживають у багатокомпонентних складносурядних реченнях?
2. Поясніть поняття однорідної, неоднорідної та послідовної підрядності. Що таке супідрядність?
3. Назвіть варіанти поєднань безсполучниково-сполучникових конструкцій. Намалюйте схеми.
4. Які синтаксичні та стилістичні функції періоду?

Завдання

1. Виконати вправи 319, 320 (1), 321 // Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.
2. Виписати з творів сучасної художньої літератури 10 складних багатокомпонентних речень, виконати їхній синтаксичний аналіз.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10

Тема 33. ОСНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ПУНКТУАЦІЇ

1. Основні типи пунктуаційних знаків.
2. Вживання крапки, знака питання і знака оклику.
3. Вживання коми.
4. Вживання тире.
5. Вживання двокрапки.
6. Вживання крапки з комою.
7. Вживання лапок.

8. Вживання дужок.
9. Вживання крапок.
10. Огляд уживання розділових знаків у простому реченні.
11. Огляд уживання розділових знаків у простому ускладненому реченні.
12. Огляд уживання розділових знаків у складному реченні.
13. Розділові знаки при прямій мові, цитатах, діалогах.
14. Розділові знаки як засіб вираження мовлення.

Література

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 351–365.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 833–845.
3. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. С.489–497.
4. Сергієнко В. Двокрапка й тире в безсполучникових складних реченнях. *Дивослово*. 2003. № 12. С. 39–40.
5. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. С. 197–256.
6. Громик Ю. В. *Український правопис : навч. посіб. : для студентів ВНЗ*. Київ : Кондор, 2018. С.116–163.
7. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видав. центр «Академія», 2010. С. 377–387.

Студент повинен знати: теоретичні принципи сучасної української пунктуації, вплив структури речення та інтонації на пунктуацію, систему розділових знаків та їхні основні функції.

Студент повинен уміти: правильно вживати розділові знаки у простому та складному реченнях, при засобах передачі чужого мовлення.

Завдання

Дібрати уривок з художнього або публіцистичного стилів мови (до 5 сторінок). Проаналізувати вживання розділових знаків.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11

Тема 28. ВИВЧЕННЯ СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Особливості вивчення складного речення у 5 класі. Експрес-урок (до 10 хв.).
2. Особливості вивчення складного речення і тексту в 6 класі. Експрес-урок (до 10 хв.).
3. Методичні особливості навчання учнів теми «Складне речення» в 7 класі. Експрес-урок (до 10 хв.).
4. Методичні особливості вивчення складного речення у 8 класі. Експрес-урок (до 10 хв.).
5. Особливості повторення теми «Складне речення» в 10–11 класах. Експрес-урок (до 10 хв.).

Література

1. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / За ред. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2005. С. 59–70.
2. Пентилюк М.І., Окуневич Т.Г. Сучасний урок української мови. Харків : Основа, 2007. 176 с.
3. Українська мова. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів (програма затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804). URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

Додаткова література

1. Заболотний О. В., Заболотний В. В. Українська мова. 5 кл. : підруч. для закл. заг. серед. освіти. 2-ге вид., доопрац. Київ : Генеза, 2018. 208 с.
2. Глазова О. П. Українська мова: підр. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2014. 240 с.
3. Глазова О. П. Українська мова : підруч. для 7 класу загальноосвіт. навч. закладів. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2016. 272 с.
4. Глазова О. П. Українська мова : підруч. для 8 класу загальноосвіт. навч. закладів. Харків : ФОЛПО, 2016. 288 с.
5. Глазова О. П. Українська мова : підруч. для 9 класу загальноосвіт. навч. закладів. Харків : Вид-во «Ранок», 2017. 240 с.
6. Авраменко О. Українська мова (рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти. Київ : Грамота, 2018. 208 с.
7. Авраменко О. Українська мова (рівень стандарту) : підруч. для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти. Київ : Грамота, 2019. 208 с.

Законспектувати

1. Кушнір Т. І. Вивчення складних речень з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку в загальноосвітніх навчальних закладах. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. No 4 (51), грудень 2015. С. 102–106.

Ключові поняття: складне речення, складносурядні речення, складнопідрядні речення, безсполучникові речення, складні багатокomпонентні речення, текст, синтаксичний аналіз речення.

Студент повинен знати: методику вивчення складного речення.

Студент повинен уміти: проводити навчальні заняття з теми «Складне речення».

Завдання

1. Укласти 5 вправ різного типу до теми «Складне речення» (для різних класів).
2. Розробити 2 ігрові вправи (для різних класів).

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

№ з/п	Тема, зміст роботи	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Синтаксичні зв'язки у словосполученні та реченні (6 семестр)		
1.	<p>Тема 3. Словосполучення як одиниця синтаксису.</p> <p>1. Законспектувати статті:</p> <p>а) Вихованець І. Р. Типи словосполучень. <i>Філологічні студії</i>. 2000. № 1. С. 6–9.</p> <p>б) Дідук Г. Словосполучення і речення. <i>Урок української</i>. 2000. № 9. С. 32–33.</p> <p>в) Ющук І. Словосполучення. <i>Дивослово</i>. 2009. № 10. С. 26–30.</p> <p>2. Виконати вправи 8, 9, 11, 13: Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. С.10–13.</p>	6
2.	<p>Тема 4. Вивчення словосполучення в шкільному курсі української мови.</p> <p>1. Законспектувати статті:</p> <p>а) Шевцова Л. Формування синтаксичних умінь та навичок (на основі творів Т. Г. Шевченка). <i>Волинь–Житомиричина</i>. 2010. № 21. С. 323–332.</p> <p>б) Дика Н. Формування лінгвістичної термінології в учнів основної школи під час вивчення граматики. <i>Studia Methodologica : науковий збірник</i>. Тернопіль : ТНПУ, 2011. Вип. 31. С. 29–33.</p> <p>2. Розробити план-конспект уроку формування умінь і навичок до теми «Словосполучення» (5клас).</p> <p>3. Укласти 5 вправ різного типу до теми «Словосполучення» для школи (5-й клас).</p>	10
3.	<p>Тема 5. Речення як основна синтаксична одиниця.</p> <p>1. Законспектувати статтю:</p> <p>Масицька Т. Є. Речення як багатоаспектна синтаксична одиниця. <i>Науковий часопис Національного пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови : зб. наук. праць</i>. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. Вип. 10. С. 169–174.</p> <p>2. Виконати вправи 52, 53, 54, 59: Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. С.31–37.</p> <p>3. Виписати з творів художньої літератури 30 речень, схарактеризувати їхні особливості.</p>	6
Змістовий модуль 2. Просте речення (6 семестр)		

4.	<p>Тема 7. Граматична основа простого двоскладного речення.</p> <p>1. Законспектувати статті:</p> <p>а) Мирончук В. Двоскладне речення. Головні і другорядні члени речення. <i>Дивослово</i>. 2002. №5. С. 34–36.</p> <p>б) Чернобай Н. Головні члени речення. <i>Українська мова та література</i>. 2005. Березень (Число 10). С. 22–25.</p> <p>в) Ющук І. Труднощі вивчення членів речення. <i>Дивослово</i>. 2011. № 9. С. 5–11.</p> <p>2. Виконати вправи 66, 69, 86, 105: Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. С.41–61.</p> <p>3. Укласти 5 вправ різного типу до теми «Просте речення» для школи (8-й клас).</p>	8
5.	<p>Тема 8. Система і структура другорядних членів речення.</p> <p>1. Законспектувати статті:</p> <p>а) Мірченко М. В. Категорія другорядного члена речення. <i>Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки: Філологічні науки. Філологічні науки. Мовознавство</i>. 2000. № 6. С. 130–139.</p> <p>б) Вихованець І. Р. Студії про члени речення: приреченневік. <i>Українська мова</i>. 2005. №2. С. 22–27.</p> <p>2. Виконати вправи 126, 130, 131, 135: Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. С.75–81.</p> <p>3. Укласти 5 вправ різного типу до теми «Система і структура другорядних членів речення» для школи (8-й клас).</p>	8
6.	<p>Тема 9. Односкладні речення в граматичній системі української мови.</p> <p>1. Законспектувати статті:</p> <p>а) Брицин В. М. Односкладні речення в українській мові: до питання методології їхнього дослідження. <i>Мовознавство</i>. 2001. №3. С. 81–88.</p> <p>б) Коваль Л. М. Означено-особові речення в системі односкладних конструкцій української мови. <i>Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах</i>. 2012. Вип. 25. С. 74–83.</p> <p>в) Ачилова В. Труднощі під час вивчення односкладних речень у вищій та середній школі. <i>Ученые записки Таврического национального университета им. И. В. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации»</i>. Том 23 (62). 2010. № 3. С. 119–126</p> <p>2. Виконати вправи 148, 151, 155, 168: Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. С.97–103.</p> <p>3. Укласти 5 вправ різного типу до теми «Односкладні речення в граматичній системі української мови» для школи (8-й клас).</p>	8
7.	<p>Тема 12. Вивчення простого речення в шкільному курсі української мови.</p> <p>1. Законспектувати статтю: Пентиліук М., Нікітіна А., Горошкіна О. Концепція когнітивної методики навчання української мови. <i>Дивослово</i>. 2004. №8. С. 5–9.</p> <p>2. Скласти план-конспект уроку «Другорядні члени речення» (вивчення нового матеріалу, 8-й клас).</p> <p>3. Укласти 5 вправ різного типу до теми «Просте речення» для школи (8-й клас).</p>	12
Змістовий модуль 3. Ускладнене просте речення (7 семестр)		

8.	<p>Тема 15. Відокремлення в синтаксисі.</p> <p>1. Законспектувати статті:</p> <p>а) Дудик П. С. Відокремлення в синтаксисі: Загальний огляд. <i>Наук. записки Вінницького держпедуніверситету. Сер. Філологія.</i> 2000. № 2. С. 74–78.</p> <p>б) Беценко Т. П. Конструкції з відокремленими прикладками в думках. <i>Наук. вісник ВДУ ім. Лесі Українки.</i> Луцьк. 2002. № 5. С. 44–47.</p> <p>в) Врем'янська О. Відокремлені члени речення. <i>Дивослово.</i> 2003. № 1. С. 35–37.</p> <p>2. Виконати вправи 217, 221, 222, 228: Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. С.143–152.</p> <p>3. Виписати з творів художньої літератури 30 ускладнених простих речень, схарактеризувати їхні особливості.</p>	12
9.	<p>Теми 19. Вивчення простого ускладненого речення в шкільному курсі української мови.</p> <p>1. Законспектувати статті:</p> <p>а) Загнітко А. Семантика і прагматика вставлених одиниць в українському реченні. <i>Вісник Львівського університету. Сер.: Філологічна.</i> 2000. Вип. 28. С.301–309.</p> <p>б) М'яснянкін Л. Порівняння в системі образних засобів мови. <i>Вісник Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка. Сер. «Журналістика».</i> Львів, 2003. Вип. 23. С. 80–85.</p> <p>в) Слобода Н. В. Відокремлення як засіб експресивізації метафор. <i>Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови: збірник наукових праць.</i> Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. Випуск 7. С.226–230.</p> <p>2. Складіть план-конспект уроку «Звертання» (вивчення нового матеріалу, 8 клас).</p> <p>3. Укласти 5 вправ різного типу до теми «Звертання» для школи (8-й клас).</p>	12
Змістовий модуль 4. Складні синтаксичні конструкції (7 семестр)		
10.	<p>Тема 26. Складні форми синтаксичної організації мовлення.</p> <p>1. Законспектувати статті:</p> <p>а) Скрипняк Т. Л. Сприйняття розуміння тексту реципієнтом. <i>Наук. вісник Вол. ун-ту ім. Лесі Українки.</i> 2011. №2. Ч.2. С. 84–88.</p> <p>б) Кулик О.Д. Формування творчої особистості вчителя: поєднання інноваційної та традиційної методик (на матеріалі вивчення складних речень з різними видами зв'язку). <i>Науковий часопис. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики.</i> Вип. 3 (13). Київ : НПУ, 2005. С.243–246.</p> <p>2. Виконати вправи 339; 340: Кобилянська М. Ф., Гуйванюк Н. В. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. С.240–241.</p> <p>3. Укласти 5 вправ різного типу до теми «Складні форми синтаксичної організації мовлення» для школи.</p>	12
11.	<p>Тема 27. Основи української пунктуації.</p> <p>1. Опрацювати тему: «Найголовніші правила пунктуації». Український правопис. Київ : Наукова думка, 2019. С. 197–256.</p> <p>2. Дібрати з художніх текстів по 1–2 приклади до кожного правила.</p>	12

12.	<p>Тема 28. Вивчення складного речення в шкільному курсі української мови.</p> <p>1. Законспектувати статті: Кулик О. Д. Граматико-стилістичний аспект вивчення синтаксису складних багатокомпонентних речень учнями основної школи. <i>Молодий вчений</i>. 2017. № 5. С. 387–391.</p> <p>2. Розробіть план-конспект уроку формування умінь і навичок до теми «Складне речення» (9 клас).</p> <p>3. Укласти 5 вправ різного типу до теми «Складнопідрядне речення» для школи (9-й клас).</p>	14
-----	--	----

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання занять поточного контролю

Кожне практичне заняття оцінюється відповідною кількістю балів:

Студент отримує максимальний бал, якщо має системні знання з теми, ґрунтовно відповідає на теоретичні питання плану, без помилок виконує практичні завдання;

студент отримує середній бал, якщо має хороші знання з теми, повно відповідає на теоретичні питання плану, виконує практичні завдання із незначними помилками;

студент отримує низький бал, якщо має певні знання з теми, неповно відповідає на теоретичні питання теми, виконує практичні завдання з помилками.

Критерії оцінювання робіт модульного контролю

Модульна контрольна робота (максимально 30 балів).

МКР складена з тестових завдань за темами.

6 семестр

Поточний контроль (мах = 40 балів)			Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3		
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Самостійна робота	МКР 1	МКР 2	
T 2–4	T 7–4	10	30	30	100
T 3–2	T 8–4				
T 5–2	T 9–4				
T 6–2	T 10–2				
	T 11–2				
	T 12–2				

7 семестр

Поточний контроль (мах = 40 балів)		Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальна кількість балів	
Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3 Екзамен – 60 або		
Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 4	ІНДЗ	МКР 1	МКР 2	
T 14 – 2 T 15 – 2 T 16 – 2 T 17 – 2 T 18 – 2	T 21 – 2 T 22 – 4 T 23 – 2 T 24 – 4 T 27 – 4 T 28 – 4	10	30	30	100

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 – 81	Добре	
67 – 74	Задовільно	
60 – 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Предмет і завдання синтаксису. Типи головних синтаксичних одиниць та принципи їх виділення.
2. Поняття про словосполучення, його місце у системі синтаксичних одиниць. Типи словосполучень за видом синтаксичного зв'язку.
3. Елементарні та ускладнені словосполучення. Вільні і зв'язані словосполучення.
4. Типи синтаксем у структурі простого речення: предикатні і субстанціальні синтаксеми.
5. Сурядні словосполучення, типи відношень між їхніми компонентами. Відкриті і закриті сурядні словосполучення, засоби їх вираження.
6. Підрядні словосполучення, принципи їх класифікації.
7. Речення як основна одиниця-конструкція, його співвідношення із судженням. Основні ознаки речення.
8. Семантично елементарні прості речення у сучасній українській мові.
9. Типи речень за метою висловлювання, їх інтонаційне оформлення. Стверджувальні і заперечні речення.
10. Комунікативна організація речення.
11. Безособові речення. Питання про інфінітивні речення.
12. Специфіка виділення означено-особових, неозначено-особових та узагальнено-особових речень.
13. Семантико-синтаксичні відношення у структурі речення.
14. Загальна характеристика синтаксичних зв'язків у структурі речення.
15. Класифікація односкладних речень у сучасній лінгвістиці.
16. Повні і неповні речення. Еліптичні речення.
17. Семантично елементарні прості речення.
18. Підмети прості і складені, засоби їх вираження в українській мові.
19. Присудок, його формальні і семантичні диференційні ознаки. Різновиди присудків.
20. Другорядні члени речення у двоскладних та односкладних реченнях, їхні формально-синтаксичні і семантико-синтаксичні ознаки.
21. Поняття про двоскладне речення. Вираження предикативності у двоскладному реченні. Співвідношення головних членів речення з членами судження.
22. Обставина як другорядний член речення. Типи обставин за значенням.
23. Додаток як формально-синтаксичне вираження об'єкта.
24. Типи багатокомпонентних складних речень.
25. Прямі і непрямі додатки. Придієсловні і приіменні додатки.
26. Нове вчення про другорядні члени речення. Детермінанти і прислівні поширювачі.
27. Типи предикатних синтаксем у структурі речення.
28. Типи субстанціальних синтаксем у структурі простого речення.
29. Поняття про структурну схему у реченні. Структурно-семантичні типи речень.
30. Семантико-синтаксична валентність предиката і семантична структура простого речення.
31. Формально-синтаксичні, семантико-синтаксичні і комунікативні ознаки складного речення.
32. Семантико-синтаксична організація речень.
33. Синтаксичні категорії речення.
34. Вставні і вставлені конструкції у структурі простого речення, їх значення і граматичне вираження.
35. Місце звертань у структурі речення.
36. Звертання, їх значення і способи вираження.
37. Відокремлені означення, додатки, обставини. Уточнюючі члени речення.
38. Прості ускладнені конструкції з відокремленими членами речення. Основні різновиди ускладнених конструкцій.
39. Поняття про ускладнення у сучасній лінгвістиці. Формальні і семантичні ознаки ускладнених речень.

40. Узгоджені і неузгоджені означення. Способи їхнього вираження. Прикладка як різновид означення.
41. Прості ускладнені конструкції з однорідними членами речення.
42. Вставні, вставлені одиниці у структурі речення.
43. Звертання у структурі речення.
44. Структурно-значеннєві характеристики ряду однорідних членів речення.
45. Логіко-граматична, формально-синтаксична та структурно-семантична класифікація складнопідрядних речень.
46. Структурно-семантична організація складнопідрядних речень.
47. Основні різновиди складносурядних речень. Складносурядні речення відкритої і закритої структури.
48. Багатокомпонентні складні речення у сучасній українській мові.
49. Основні різновиди безсполучникових речень.
50. Безсполучникове складне речення у сучасній українській мові.
51. Принципи класифікації складносурядних речень.
52. Поняття про складносурядні речення.
53. Поняття про складне речення. Відмінності між простим і складним реченням.
54. Засоби зв'язку частин складного речення.
55. Принципи класифікації складних речень.
56. Пряма, непряма, невласне пряма мова. Діалог. Цитати.
57. Текст і його складники. Абзац. Період.
58. Текст як компонент мовленнєвої комунікації. Основні функції тексту.
59. Уживання розділових знаків у простому реченні.
60. Уживання розділових знаків у складному реченні.

Тестові завдання

1. Термін «синтаксис» вперше використаний стоїками – представниками філософської школи епохи еллінізму у

1) 3 ст. до н. е.; 2) 3 ст. н. е.; 3) 5 ст. до н. е.; 4) 5 ст. до н. е.;

2. У сучасному мовознавстві набуло поширення вчення про

1) три синтаксичні одиниці; 2) чотири синтаксичні одиниці; 3) п'ять синтаксичних одиниць; 4) речення і словосполучення.

3. Словосполучення виступає як

1) предикативна одиниця; 2) одиниця-конструкція; 3) непередикативна одиниця; 4) модальна одиниця.

4. Мінімальну синтаксичну одиницю виділяють на основі

1) предикативного зв'язку; 2) непередикативного зв'язку; 3) синтаксичного зв'язку або семантико-синтаксичного відношення; 4) підрядного зв'язку.

5. Типовими засобами вираження синтаксичного зв'язку є

1) сурядні і підрядні сполучники і сполучні слова; 2) семантико-синтаксичні відношення; 3) керування і прилягання; 4) елементарні і неелементарні словосполучення.

6. У перекладі з латинської термін «валентність» означає

1) поєднання; 2) сполучення; 3) сила; 4) тяжіння.

7. Предикативний зв'язок виражений

1) формами слова; 2) керуванням; 3) приляганням; 4) головними і другорядними членами речення.

8. Підмет і присудок є

1) взаємозалежними; 2) взаємонезалежними; 3) односпрямованими; 4) пов'язаними узгодженням, керуванням і приляганням.

9. Диференційними ознаками сурядного зв'язку є

1) відсутність залежності; 2) відкритість/закритість; 3) взаємозалежність; 4) прислівний / детермінантний характер зв'язку.

10. Виділіть неелементарні словосполучення:

1) моя рідна Україна; 2) мужній захисник; 3) лісове джерело; 4) нова цікава книжка.

11. Підрядному зв'язку притаманні

1) узгодження, керування, прилягання; 2) координація; 3) взаємонезалежність; 4) відкритість / закритість зв'язку.

12. Периферію системи синтаксичних зв'язків становлять

1) недиференційований синтаксичний зв'язок; 2) подвійний синтаксичний зв'язок; 3) предикативний зв'язок; 4) підрядний зв'язок.

13. У сучасній українській мові виділяють

1) п'ять форм синтаксичних зв'язків; 2) три форми синтаксичних зв'язків; 3) чотири форми синтаксичних зв'язків; 4) дві форми синтаксичних зв'язків.

14. Хто автор цитати: *«Щоб поняття керування не перейшло в туман, потрібно розуміти під ним тільки такі випадки, коли відмінок додатка визначається формальним значенням доповнюваного ...»?*

- 1) І. К. Білодід; 2) О. О. Потебня; 3) І. Р. Вихованець; 4) М. В. Мірченко; 5) О. М. Пешковський.

15. Із поданих словосполучень виділіть ті, що поєднані за допомогою прилягання

- 1) місто Луцьк; 2) наполегливо вчиться; 3) гарно танцює; 4) любити малювання; 5) їхати поїздом; 6) відпочинок у лісі.

16. Із поданих словосполучень виділіть ті, що поєднані за допомогою керування

- 1) швидко бігти; 2) зустріч в університеті; 3) сидів за партою; 4) зустрів товариша; 5) читав після вечері; 6) розмова пошепки.

17. Із поданих словосполучень виділіть ті, що поєднані за допомогою узгодження

- 1) кава по-східному; 2) голосно співати; 3) весняні квіти; 4) слухав лекцію; 5) швидко говорити; 6) жовтокоса осінь.

18. Хто автор цитати: *« ... структурний і семантичний плани не залежать один від одного. Але ця незалежність має силу лише в теорії»*

- 1) І. К. Білодід; 2) О. О. Потебня; 3) Л. Теньєр; 4) М. В. Мірченко; 5) А. М. Мухін.

19. Визначіть вторинні семантико-синтаксичні відношення

- 1) суб'єктні; 2) атрибутивні; 3) об'єктні; 4) адвербіальні; 5) адресатні; 6) модальні; 7) предикативні.

20. У реченні: *Я птахом був, та світ мене зловив* (Д. Павличко) **функціонують**

- 1) єднальні відношення; 2) зіставні відношення; 3) протиставні відношення; 4) розділові відношення.

21. В усному мовленні невід'ємною властивістю, постійною характеристикою речення є

- 1) пунктуація; 2) інтонація; 3) прості речення; 4) стверджувальність.

22. Основу формально-синтаксичної організації речення становлять

- 1) семантико-синтаксичні відношення; 2) тема і рема; 3) синтаксичні зв'язки й виділювані на їх основі компоненти речення; 4) предикатні і субстанційні синтаксеми.

23. Чи є різниця між компонентним складом простого і складного речення?

- 1) так; 2) ні.

24. Предикативний зв'язок є визначальним для

- 1) простого речення; 2) складного речення.

25. Комунікативна організація речення спрямована

- 1) у сферу мови; 2) у сферу мовлення.

26. У славістиці комунікативний аспект речення став окремим об'єктом вивчення

- 1) у 20-40 роки ХХ століття; 2) у 50-60 роки ХХ століття; 3) наприкінці 90-х років ХХ століття.

27. За структурними ознаками предикативного центру розрізняють

1) основні типи простого речення – двоскладні й односкладні; 2) основні типи складного речення: складносурядні, складнопідрядні та безсполучникові; 3) прості та складні речення.

28. Які реченнєві конструкції не виражають предикативності з формально-синтаксичного погляду

1) двоскладні речення; 2) односкладні речення; 3) нечленовані речення.

29. Який член речення має такі ознаки: а) входить у структурну схему речення як його головний компонент; б) позначає носія предикативної ознаки; в) у типових випадках співвіднесений з темою при актуальному членуванні речення; г) співвіднесений з суб'єктною позицією семантико-синтаксичної структури речення:

1) підмет; 2) присудок; 3) додаток; 4) означення; 5) обставина.

30. Яка форма дієслова, виражаючи значення часу і способу та здійснюючи синтаксичний зв'язок з іншим головним членом – підметом, найбільшою мірою пристосована до виконання функції присудка

1) інфінітив; 2) дійсний спосіб; 3) особова форма; 4) дієприкметник.

31. Який член речення має такі ознаки: а) виражає об'єктні семантико-синтаксичні відношення; б) входить у формально-синтаксичну структуру простого речення як його другорядний компонент; в) у типових випадках виражений іменником (у непрямих відмінках)

1) підмет; 2) присудок; 3) додаток; 4) означення; 5) обставина.

32. У якому реченні функціонують прислівні другорядні члени речення:

1) Джерин садок завітчався білим цвітом (І. Нечуй-Левицький); 2) Для поезії святої Вік творю я ідеали (Г. Чупринка).

33. Термін «парадигма» в перекладі з грецької означає

1) поняття; 2) приклад, взірць; 3) модальність; 4) час.

34. У граматиці якого типу започатковане поняття парадигми

1) функційній; 2) класичній; 3) трансформаційній; 4) когнітивній.

35. Найбільш повно питання синтаксичної парадигматики представлено у праці

1) І. Р. Вихованця; 2) А. П. Загнітка; 3) М. В. Мірченка; 4) У. Чейфа; 5) Д. Уорта; 6) В. Матезіуса.

36. Хто з мовознавців розрізняє систему формозмін (парадигму) і регулярні реалізації (синтаксичні модифікації)?

1) І. Р. Вихованець; 2) А. П. Загнітко; 3) М. В. Мірченко; 4) Г. О. Золотова; 5) Н. Ю. Шведова; 6) В. Матезіус.

37. В яких реченнях є суб'єктна синтаксема дії?

1. Мені одначе не спалося (М. Грушевський); 2. Була весна... (І. Жиленко); 3. Я вчора йшла крізь яблуневий сад (І. Жиленко); 4. І ось зняло маля угору руки... (І. Вихованець); В дитинство стукає дідусь-чаклун, Мов віртуоз рояля хвацький (І. Вихованець); Вже в теплих гніздах стихли журавлі... (В.Штинько).

38. Синтаксеми визначають на основі

1) синтаксичних зв'язків; 2) семантико-синтаксичних відношень; 3) предикативного зв'язку; 4) сурядного зв'язку.

39. Специфіку формально-синтаксичної структури односкладних речень становить наявність

1) підмета і присудка; 2) тільки одного головного члена речення; 3) валентності; 4) підрядного зв'язку.

40. Поняття валентності ввів у мовознавство

1) Л. Теньєр; 2) О. М. Пешковський; 3) І. Р. Вихованець; 4) І. К. Білодід;
5) В.М. Русанівський; 6) Г. Хельбіг.

41. Словосполучення – це:

1) компонент слова або речення; 2) предикативна одиниця; 3) підпорядкована реченню синтаксична одиниця-конструкція.

42. Мінімальна синтаксична одиниця – це:

1) компонент речення або словосполучення; 2) предикативна одиниця;
3) складна структура.

43. Типи синтаксичних одиниць визначаються на основі:

1) формально-синтаксичних і семантико-синтаксичних функцій; 2) комунікативних функцій; 3) лексичних і граматичних функцій.

44. Що формує предикативний зв'язок?

1) речення і словосполучення; 2) мінімальну синтаксичну одиницю; 3) структурну основу простого речення.

45. Специфіка предикативного зв'язку полягає в тому, що він:

1) поєднує слова у реченнях; 2) поєднує такі два компоненти, які однаковою мірою передбачають один одного; 3) поєднує синтаксичні одиниці.

46. Який спосіб підрядного синтаксичного зв'язку називається узгодженням?

1) залежне слово вживається в тому ж роді, числі та відмінку, що й головне; 2) залежне слово (без прийменника чи з прийменником) стоїть при головному слові в певному відмінку; 3) залежне слово є незмінним і приєднується до головного лише за змістом.

47. Який спосіб підрядного синтаксичного зв'язку називається приляганням?

1) залежне слово вживається в тому ж роді, числі та відмінку, що й головне; 2) залежне слово (без прийменника чи з прийменником) стоїть при головному слові в певному відмінку; 3) залежне слово є незмінним і приєднується до головного лише за змістом.

48. Який спосіб підрядного синтаксичного зв'язку називається керуванням?

1) Залежне слово вживається в тому ж роді, числі та відмінку, що й головне; 2) Залежне слово (без прийменника чи з прийменником) стоїть при головному слові в певному відмінку; 3) Залежне слово є незмінним і приєднується до головного лише за змістом.

49. За будовою речення поділяють на:

1) прості, складні, складені; 2) прості і складні; 3) прості, складносурядні, складнопідрядні.

50. Залежно від лексичного значення дієслів або їх еквівалентів виділяємо такі різновиди субстанційних відношень:

1) суб'єктні і предикатні; 2) субстанційні і вторинні предикатні;

3) суб'єктні, об'єктні, адресатні, інструментальні, локативні.

51. Координація – це:

1) однобічна залежність; 2) взаємозалежність; 3) відсутність залежності.

52. Узгодження – це:

1) форма підрядного зв'язку; 2) форма сурядного зв'язку; 3) форма предикативного зв'язку.

53. Керування – це:

1) форма підрядного зв'язку; 2) форма сурядного зв'язку; 3) форма предикативного зв'язку.

54. Прилягання – це:

1) форма підрядного зв'язку; 2) форма сурядного зв'язку; 3) форма предикативного зв'язку.

55. Як поділяються речення за наявністю/відсутністю другорядних членів речення?

1. Повні / неповні. 2. Односкладні / двоскладні. 3. Поширені / непоширені. 4. Ускладнені / неускладнені. 5. Прості / складні.

56. Які односкладні речення називають означено-особовими?

1. У яких присудок означає дію або стан, що стосується певної особи або осіб. 2. У яких присудок означає дію або стан невизначених осіб. 3. У яких присудок означає дію, що може стосуватися будь-кого з людей. 4. У яких присудок означає дію або стан, що відбувається стихійно чи без активної участі особи. 5. Якими стверджується наявність, існування якого-небудь явища, предмета, названого головним членом-підметом.

57. Які односкладні речення називають узагальнено-особовими?

1. У яких присудок означає дію або стан, що стосується певної особи або осіб. 2. У яких присудок означає дію або стан невизначених осіб. 3. У яких присудок означає дію, що може стосуватися будь-кого з людей. 4. У яких присудок означає дію або стан, що відбувається стихійно чи без активної участі особи. 5. Якими стверджується наявність, існування якого-небудь явища, предмета, названого головним членом-підметом.

58. Які односкладні речення називають безособовими?

1. У яких присудок означає дію або стан, що стосується певної особи або осіб. 2. У яких присудок означає дію або стан невизначених осіб. 3. У яких присудок означає дію, що може стосуватися будь-кого з людей. 4. У яких присудок означає дію або стан, що відбувається стихійно чи без активної участі особи. 5. Якими стверджується наявність, існування якого-небудь явища, предмета, названого головним членом-підметом.

59. Які односкладні речення називають неозначено-особовими?

1. У яких присудок означає дію або стан, що стосується певної особи або осіб. 2. У яких присудок означає дію або стан невизначених осіб. 3. У яких присудок означає дію,

що може стосуватися будь-кого з людей. 4. У яких присудок означає дію або стан, що відбувається стихійно чи без активної участі особи. 5. Якими стверджується наявність, існування якого-небудь явища, предмета, названого головним членом-підметом.

60. Які односкладні речення є називними?

1. У яких присудок означає дію або стан, що стосується певної особи або осіб. 2. У яких присудок означає дію або стан невизначених осіб. 3. У яких присудок означає дію, що може стосуватися будь-кого з людей. 4. У яких присудок означає дію або стан, що відбувається стихійно чи без активної участі особи. 5. Якими стверджується наявність, існування якого-небудь явища, предмета, названого головним членом-підметом.

61. У котрому реченні правильно поставлені розділові знаки?

1. *Як не любити ту мову нашу? Мені вона найкраща в світі, Гарніша, ніж весняні квіти* (П. Вакуленко). 2. *Мова це звуки, Смысл, Душа народу* (М. Луків). 3. *Чайка скиглить літаючи мов за дїтьми плаче* (Т. Шевченко). 4. *Наче світла музика святкова – Як весняна річечка жива, Пробудилась українська мова, Віродились батьківські слова* (В. Григоренко).

62. У котрому реченні правильно поставлені розділові знаки?

1. *Мова це розум і руки, Сутність народу* (М. Луків). 2. *Рідне слово подорожник свіжий, Прикладеш і серце ожива* (Т. Марусик). 3. *Глянь западає день, і вітер посвіжів. Не в'ються оводи уже над чередою, І тіні довшають* (М. Зеров). 4. *Коли забув ти рідну мову біднієш духом ти щодня* (Д. Білоус).

63. У котрому реченні правильно поставлені розділові знаки?

1. *Самі на себе дивляться ліси, розгублені од власної краси* (Л. Костенко). 2. *О, закуй мені, зозуле, чи я довго проживу* (О. Олесь). 3. *Око бачить далеко, а розум бачить – глибоко* (Народна творчість). 4. *Садів рум'яний цвіт обсипався духмяно, бредуть кудись вітри, по скошеній траві* (В. Сосюра).

64. У котрому реченні правильно поставлені розділові знаки?

1. *Мохнатий джміль із буряків червоних спиває мед* (М. Рильський). 2. *Все піснею стати може, Як квіткою зерно стає* (Л. Первомайський). 3. *Вдихати вітер Батьківщини – найвище щастя на землі* (В. Сосюра). 4. *Ти кобзу любиш ніжнодзвонную, а я – співаючий курай* (П. Тичина).

65. У котрому реченні правильно поставлені розділові знаки?

1. *Книжка – це світ терпіння: дар богів, скарбниця саїтників, жерців краси і мудрості, пророків і царів* (М. Яцків). 2. *Гори підступають до самого моря, насторожено височать над водою* (П. Загребельний). 3. *Україна – розкішний вінок із рути і барвінку, що над ним світять заплакані золоті зорі* (С. Васильченко). 4. *Гей, вдарте в струни кобзарі, Натхніть серця піснями!* (П. Тичина).

66. У котрому реченні правильно поставлені розділові знаки?

1. *Людина необхідна для людини – Як для бджоли бджола* (В. Коломієць). 2. *Цвітуть соняшники. Озвучені бджолами вони чомусь схожі для мене на круглі кобзи, яких земля підняла зі свого лона на високих живих стеблах* (Є. Гуцало). 3. *Догорів короткий осінній день, схилив свою жовтогарячу голову на повитий серпанком обрїй ніби вкладався спати* (І. Цюпа). 4. *Великі події – народжують великих співців* (О. Гончар).

67. У котрому реченні правильно поставлені розділові знаки?

1. Де ліниво працюється: там пожитку не чується (Народна творчість). 2. Але більше за все на світі любив я музику (О. Довженко). 3. Трудиться має кожен, як бджола (Д. Павличко).

68. У котрому реченні правильно поставлені розділові знаки?

1. Є слова, що білі-білі Як конвалії квітки, Лагідні, як усміх ранку, Ніжносяйні, як зірки (О. Олесь). 2. Той, хто зневажливо ставиться до рідної мови, не може й сам викликати поваги до себе (О. Гончар). 3. Без поваги, без любові до рідного слова не може бути ні всебічної людської вихованості ні духовної культури (В. Сухомлинський). 4. Є слова, як жар, пекучі і отруйні, наче чад... В чарівне якесь намисто Ти нанизуєш їх в ряд (О. Олесь).

69. Хто з мовознавців є автором монографії «Структура синтаксичних категорій»?

1) І. Р. Вихованець; 2) А. П. Загнітко; 3) М. В. Мірченко; 4) І. К. Білодід;
5) В. М. Русанівський; 6) О. С. Мельничук.

70. Синтаксичним критерієм для розмежування керованих і некерованих другорядних членів речення має бути

1) синтаксична позиція, зумовлена семантико-синтаксичною валентністю предикатного слова; 2) узгодження, керування, прилягання; 3) підрядний і сурядний зв'язок.

71. Визначіть елементарні речення:

1. Заплющує повіки Безсилий день (Є. Маланюк); 2. Юнак привіз вантаж бабусі машиною. 3. Я тебе називаю пташиною (О. Богачук); 4. Сплять в росі луги (О. Богачук); 5. А на калині зозуля кує (О. Богачук); 6. Він побачив його сумним; 7. І пролітали над нами Гусоньки (В. Штинько).

72. У реченні «Неси до людей всі думки, почуття і слова, І серце твоє не згорить, не змовкне, не згасне (М. Рильський)» функціонують відношення:

1) єднально-часові; 2) умовно-наслідкові; 3) причиново-наслідкові; 4) протиставні.

73. У реченні «Привчив мене батько трудиться до пот, а мати – любити пісні (П. Воронько)» функціонують відношення:

1) єднально-часові; 2) умовно-наслідкові; 3) причиново-наслідкові; 4) протиставні.

74. Хто з мовознавців вважає, що більшість модальних слів української мови мають дієслівне походження?

1) М. В. Мірченко; 2) К. Ф. Шульжук; 3) С. П. Бевзенко; 4) О. М. Пешковський;
5) О. О. Шахматов.

75. Хто вперше в мовознавчій науці виокремив речення із вставленими словами?

1) М. В. Мірченко; 2) К. Ф. Шульжук; 3) С. П. Бевзенко; 4) О. М. Пешковський;
5) О. О. Шахматов.

76. Хто автор монографії «Грамматика апеляції в українській мові»?

1) І. Р. Вихованець; 2) А. П. Загнітко; 3) М. В. Мірченко; 4) І. К. Білодід;
5) В. М. Русанівський; 6) М. С. Скаб.

77. Дієслова *рости*, *в'янути*, *цвісти*, *квітнути*, *молодіти*, *старіти* є предикатами

1) дії; 2) процесу; 3) стану; 4) кількості; 5) якості.

78. Дієслова любити, мріяти, хворіти, сумувати є предикатами

1) дії; 2) процесу; 3) стану; 4) кількості; 5) якості.

79. Хто з лінгвістів визначав складне речення як «союз речень»?

1) М. В. Мірченко; 2) К. Ф. Шульжук; 3) С. П. Бевзенко; 4) О. М. Пешковський; 5) О. О. Шахматов.

80. Хто є автором цитати: «Неусталеність підходів до аналізу складного речення як смислової і формальної цілісності зумовлюється відсутністю єдиного визначення понять «синтаксична категорія», «синтаксичне значення», синтаксична форма»?

1) І. Р. Вихованець; 2) А. П. Загнітко; 3) М. В. Мірченко; 4) І. К. Білодід; 5) В. М. Русанівський; 6) О. С. Мельничук.

81. Хто є автором цитати: «Речення бувають або прості, або складні, залежно від того, одне чи багато суджень виражаються в них»?

1) М. Осадца; 2) Л. Теньєр; 3) Л. Якоб; 4) У. Чейф; 5) В. Матезіус; 6) Є. Будде.

82. Хто з мовознавців уважав основним критерієм диференціації підрядних речень вид синтаксичного зв'язку, яким вони поєднані з головними реченнями?

1) М. Осадца; 2) Л. Теньєр; 3) Л. Якоб; 4) У. Чейф; 5) В. Матезіус; 6) Є. Будде.

83. Хто в українському мовознавстві заклав основоположні принципи логіко-граматичної класифікації складнопідрядних речень?

1) М. Лучкай; 2) К. Шульжук; 3) С. Бевзенко; 4) О. Пешковський; 5) О. Шахматов; 6) Я. Головацький; 7) М. Осадца; 8) І. Нечуй-Левицький.

84. Хто з мовознавців, аналізуючи складнопідрядне речення, розмежовує з-поміж «побічних» речень речівникові, прикметникові, прислівникові?

1) М. Лучкай; 2) С. Смаль-Стоцький; 3) С. Бевзенко; 4) Є. Тимченко; 5) О. Шахматов; 6) Я. Головацький; 7) М. Осадца; 8) І. Нечуй-Левицький.

85. Структурно-семантична класифікація складнопідрядних речень виникла

1) в першій половині ХХ століття; 2) в другій половині ХХ століття; 3) на початку ХХІ століття.

86. Визначити різновид складнопідрядного речення.

Не приховалося від Ягничка, що сестра сьогодні, знов увійшовши в свій звичний будень, і сама якось збуденілась, пригасла, хоча й хвалиться, що здоровішає в клопотах (О. Гончар).

1. Речення з послідовною підрядністю. 2. Речення з однорідною підрядністю. 3. Речення з неоднорідною підрядністю. 4. Речення з однорідною і неоднорідною підрядністю. 5. Речення з неоднорідною підрядністю та послідовною підрядністю. 6. Речення з однорідною підрядністю та послідовною підрядністю. 7. Речення з однорідною і неоднорідною підрядністю та послідовною підрядністю.

87. Визначити різновид складнопідрядного речення.

Вони перелетять у ту країну, де небо ще синіє, як весняне, де виноград в долині зеленіє, де грає сонця проміння кохана (Леся Українка)

1. Речення з послідовною підрядністю. 2. Речення з однорідною підрядністю. 3. Речення з неоднорідною підрядністю. 4. Речення з однорідною і неоднорідною підрядністю. 5. Речення з неоднорідною підрядністю та послідовною підрядністю.

6. Речення з однорідною підрядністю та послідовною підрядністю. 7. Речення з однорідною і неоднорідною підрядністю та послідовною підрядністю.

88. Визначити різновид складнопідрядного речення.

Не приховалося від Ягничка, що сестра сьогодні, знов увійшовши в свій звичний будень, і сама якось збуденилась, пригасла, хоча й хвалиться, що здоровішає в клопотах (О. Гончар).

1. Речення з послідовною підрядністю. 2. Речення з однорідною підрядністю. 3. Речення з неоднорідною підрядністю. 4. Речення з однорідною і неоднорідною підрядністю. 5. Речення з неоднорідною підрядністю та послідовною підрядністю. 6. Речення з однорідною підрядністю та послідовною підрядністю. 7. Речення з однорідною і неоднорідною підрядністю та послідовною підрядністю.

89. Визначити різновид складнопідрядного речення.

Дика у тебе, волошко, натура, що не злама її людська культура, бо ж не скорив тебе той садівник, що дивогляди виводити звик, що простуватих дивує сусідів барвами різних чудесних гібридів (М. Рильський).

1. Речення з послідовною підрядністю. 2. Речення з однорідною підрядністю. 3. Речення з неоднорідною підрядністю. 4. Речення з однорідною і неоднорідною підрядністю. 5. Речення з неоднорідною підрядністю та послідовною підрядністю. 6. Речення з однорідною підрядністю та послідовною підрядністю. 7. Речення з однорідною і неоднорідною підрядністю та послідовною підрядністю.

90. Визначити різновид складнопідрядного речення.

Хлопчик почервонів від того, що раптом став у центрі уваги, хоч до кінця ще й не збагнув, чим це він так зацікавив клас (І. Цюпа).

1. Речення з послідовною підрядністю. 2. Речення з однорідною підрядністю. 3. Речення з неоднорідною підрядністю. 4. Речення з однорідною і неоднорідною підрядністю. 5. Речення з неоднорідною підрядністю та послідовною підрядністю. 6. Речення з однорідною підрядністю та послідовною підрядністю. 7. Речення з однорідною і неоднорідною підрядністю та послідовною підрядністю.

91. Визначити різновид складнопідрядного речення.

Так було і цього дня, який народжувався з синіх присмерків снігів і зелених сосен, що якось бентежно шуміли навколо школи, відчуваючи весну (І. Цюпа).

1. Речення з послідовною підрядністю. 2. Речення з однорідною підрядністю. 3. Речення з неоднорідною підрядністю. 4. Речення з однорідною і неоднорідною підрядністю. 5. Речення з неоднорідною підрядністю та послідовною підрядністю. 6. Речення з однорідною підрядністю та послідовною підрядністю. 7. Речення з однорідною і неоднорідною підрядністю та послідовною підрядністю.

92. Хто вважає експліцитність/імпліцитність сполучників і сполучних слів основним критерієм поділу речень з однорідною супідрядністю ?

1) І. Василенко; 2) М. Ляпон; 3) І. Кучеренко; 4) Т. Шкарбан; 5) О. Вержбицький.

93. Визначити різновид складнопідрядного речення.

Неначе хтось її поставив на сторожі, щоб душу в кожний день будить від сна, щоб не заглухли в серці дикі розжі, поки нова не зацвіте весна (Леся Українка).

1. Речення з послідовною підрядністю. 2. Речення з однорідною підрядністю. 3. Речення з неоднорідною підрядністю. 4. Речення з однорідною і неоднорідною підрядністю. 5. Речення з неоднорідною підрядністю та послідовною підрядністю.

6. Речення з однорідною підрядністю та послідовною підрядністю. 7. Речення з однорідною і неоднорідною підрядністю та послідовною підрядністю.

94. Визначити різновид складнопідрядного речення.

Шумлять гомінливі міста, неначе співає небес висота, де линуть хмарки пурпурові (В. Сосюра).

1. Речення з послідовною підрядністю. 2. Речення з однорідною підрядністю. 3. Речення з неоднорідною підрядністю. 4. Речення з однорідною і неоднорідною підрядністю. 5. Речення з неоднорідною підрядністю та послідовною підрядністю. 6. Речення з однорідною підрядністю та послідовною підрядністю. 7. Речення з однорідною і неоднорідною підрядністю та послідовною підрядністю.

95. У перекладі з латинської мови термін «контамінований» означає

1) зіткнення; 2) переміщення; 3) перетворення; 4) заміна.

96. Визначити різновид складнопідрядного речення.

Коли ми йшли удвох з тобою вузькою стежкою по полю, я гладив золоте колосся, як гладить милому волосся щаслива ніжна наречена (Д. Павличко).

1. Речення з послідовною підрядністю. 2. Речення з однорідною підрядністю. 3. Речення з неоднорідною підрядністю. 4. Речення з однорідною і неоднорідною підрядністю. 5. Речення з неоднорідною підрядністю та послідовною підрядністю. 6. Речення з однорідною підрядністю та послідовною підрядністю. 7. Речення з однорідною і неоднорідною підрядністю та послідовною підрядністю.

97. У перекладі з латинської мови термін «текст» означає

1) площа; 2) тканина; 3) перетворення; 4) зв'язок.

98. У перекладі з латинської мови термін «пунктуація» означає

1) тире; 2) кома; 3) крапка; 4) кома з крапкою.

99. У котрому реченні правильно поставлені розділові знаки?

1. *Веселий вересень у лісі Повісив ліхтарі І сонце на злотистім списі Гойдається вгорі* (Ю. Клен). 2. *За вікном згори було видно як шуміло, вирувало залите сонцем місто* (С. Скляренко). 3. *Люби музику вона облагороджує твої думки і почуття* (В. Сухомлинський). 4. *Гаптує вечір жовтим шовком Блакитні килими, А чорний день зробився вовком Повившись у дими* (Ю. Клен).

100. У котрому реченні правильно поставлені розділові знаки?

1. *Як добре, коли світиться вогонь – у хаті друга, Віщує довгий, теплий, стиск долонь і до розмови затишної кличе* (М. Рильський). 2. *Я знаю, що бійця нащадки спом'януть і нашу віру й кров знесуть – на п'єдестали* (А. Малишко). 3. *Щоб зворушити інших треба бути самому зворушеним* (О. Довженко). 4. *Якщо мить чекання, вічністю вимірюється, То скажи мені, скільки я віків прожила* (Т. Коломієць).

Контрольна робота. Тема «Словосполучення. Просте речення»

Варіант № 1

1. Визначте типи головних синтаксичних одиниць та принципи їхнього виділення.
2. Схарактеризуйте повні і неповні речення сучасної української мови.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.

А три шляхи широкії терном заростають (Т. Шевченко).

Варіант № 2

1. Визначте місце словосполучення у системі синтаксичних одиниць.
2. Схарактеризуйте еліптичні речення.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.

Іду в розкриті небеса, несучи землі зелену ношу (А. Малишко).

Варіант № 3

1. Проаналізуйте типи словосполучень за видом синтаксичного зв'язку.
2. Схарактеризуйте підмети прості і складені.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Мов водоспаду рев, мов битви гук кривавий, так наші молоти гриміли раз у раз (І. Франко).

Варіант № 4

1. Схарактеризуйте елементарні словосполучення сучасної української мови.
2. Проаналізуйте засоби вираження підметів в українській мові.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

На шлях я вийшла ранньою весною і тихий спів несміло заспівала (Леся Українка).

Варіант № 5

1. Схарактеризуйте ускладнені словосполучення.
2. Проаналізуйте вживання простого дієслівного присудка сучасної української мови.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Давно відійшло в минуле чумацтво, полишивши нам після себе народні пісні, легенди й перекази про ті далекі нелегкі часи (М. Слабошпицький).

Варіант № 6

1. Схарактеризуйте вільні і зв'язані словосполучення.
2. Проаналізуйте вживання складеного дієслівного присудка сучасної української мови.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Людські тривоги і боління я прагну в слово перелить (М. Сингаївський).

Варіант № 7

1. Охарактеризуйте сурядні словосполучення.
2. Визначте формальні і семантичні диференційні ознаки присудка.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Тепер, співаючи, дівчата тією стежкою ідуть на спільну працю (М. Рильський).

Варіант № 8

1. Схарактеризуйте відкриті сурядні словосполучення та засоби їхнього вираження.
2. Проаналізуйте різновиди присудків.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Прийде пісня, мов дружня весна, шумовита, рвучка, голосна
(П. Воронько).

Варіант № 9

1. Схарактеризуйте закриті сурядні словосполучення та засоби їхнього вираження.
2. Проаналізуйте вживання другорядних членів речення у двоскладних та односкладних реченнях.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Сонце сміялося серед чистого, безхмарного неба (І. Франко).

Варіант № 10

1. Схарактеризуйте підрядні словосполучення.
2. Проаналізуйте формально-синтаксичні ознаки другорядних членів речення.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

А маки процвітають і білим, і сивим, і червоним квітом (Марко Вовчок).

Варіант № 11

1. Проаналізуйте принципи класифікації підрядних словосполучень.
2. Охарактеризуйте семантико-синтаксичні ознаки другорядних членів речення.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Синім холодом од трав віє (В. Сосюра).

Варіант № 12

1. Проаналізуйте речення як основну одиницю-конструкцію.
2. Проаналізуйте двоскладне речення сучасної української мови.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

І вітром донесло до мене щебетання солов'їне (М. Рильський).

Варіант № 13

1. Схарактеризуйте співвідношення речення із судженням.
2. Проаналізуйте вираження предикативності у двоскладному реченні.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Золоті бджоли бриніли в золотому сонячному промінні, купчилися на вуликах, біля річок, гули весело (Б. Грінченко).

Варіант № 14

1. Вкажіть основні ознаки речення.
2. Проаналізуйте співвідношення головних членів речення з членами судження.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Солов'я збентежив трепет яблуневих віт (І. Вирган).

Варіант № 15

1. Схарактеризуйте семантично елементарне речення сучасної української мови.
2. Проаналізуйте обставину як другорядний член речення.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Густа мряка чорним напиналом єднала з небом спалену сонцем полонину
(М. Коцюбинський).

Варіант № 16

1. Проаналізуйте типи речень за метою висловлювання, їх інтонаційне оформлення.
2. Визначте типи обставин за значенням.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Довго я не хотіла коритись весні, не хотіла її вислухати (Леся Українка).

Варіант № 17

1. Схарактеризуйте стверджувальні і заперечні речення.
2. Проаналізуйте означення як другорядний член речення.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Я ж був сільським веселим агрономом і змалку землю батьківську люблю (М. Сингаївський).

Варіант № 18

1. Схарактеризуйте формально-синтаксичну організацію речення.
2. Проаналізуйте додаток як другорядний член речення.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Навшпиньки виглядають жоржини через тин (Л. Костенко).

Варіант № 19

1. Проаналізуйте семантико-синтаксичну структуру речення.
2. Проаналізуйте спільні і відмінні ознаки між реченням і словосполученням.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

І десь летить зима полями на білогривому коні (В. Сосюра).

Варіант № 20

1. Проаналізуйте комунікативну організацію речення.
2. Визначте спільні і відмінні ознаки між словом і словосполученням.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Ми клянемося віддати народу всі наші сили, думки й почуття (М. Рильський).

Варіант № 21

1. Схарактеризуйте семантико-синтаксичні відношення у структурі речення.
2. Проаналізуйте узгоджені і неузгоджені означення.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Хай вічний прометеївський вогонь усі серця окрилює і гріє! (М. Рильський).

Варіант № 22

1. Схарактеризуйте синтаксичні зв'язки у структурі речення.
2. Проаналізуйте способи вираження узгоджених і неузгоджених означень
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Без виміру минулого ми не можемо знати обсяг майбутнього (М. Олійник).

Варіант № 23

1. Проаналізуйте підрядний синтаксичний зв'язок.
2. Проаналізуйте прикладку як різновид означення.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Краса України і матері мова лунає у пісні і в серці дзвенить (М. Сингаївський).

Варіант № 24

1. Схарактеризуйте сурядний синтаксичний зв'язок.
2. Проаналізуйте прямі і непрямі додатки у структурі речення.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
У далекому полі місяць розвіває срібло і сон (М. Стельмах).

Варіант № 25

1. Схарактеризуйте безсполучниковий синтаксичний зв'язок.
2. Поясніть сутність нового вчення про другорядні члени речення. Детермінанти і прислівні поширювачі.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
Тільки в праці невтомній крилатим стаєш (В. Сосюра).

Варіант № 26

1. Схарактеризуйте предикативний синтаксичний зв'язок.
2. Проаналізуйте типи предикатних синтаксем у структурі речення.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
Крізь сотні сумнівів я йду до тебе, добро і правдо віку (В. Стус).

Варіант № 27

1. Проаналізуйте форми синтаксичних зв'язків.
2. Проаналізуйте субстанціальні синтаксеми у структурі речення.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
Упродовж віків український народ творив і шлифував свою мову, заносючи в мовну скарбницю переплавлені у ніжній душі, добірні перлини пізнання, почуття, мрії (І. Вихованець).

Варіант № 28

1. Проаналізуйте поняття парадигми речення.
2. Проаналізуйте структурно-семантичні типи речень.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
Буду я навчатись мови золотої у трави-веснянки, у гори крутої (А. Малишко).

Варіант № 29

1. Проаналізуйте предикат як центральну синтаксему простого елементарного речення.
2. Охарактеризуйте ускладнені речення сучасної української мови.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
І неба бірюза (І. Жиленко).

Варіант № 30

1. Схарактеризуйте семантико-синтаксичну валентність предиката.
2. Проаналізуйте відмінності між простим і складним реченням.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
Краса України і матері мова лунає у пісні і в серці дзвенить (М. Сингаївський).

Контрольна робота. Тема «Ускладнене просте речення»

Варіант № 1

1. Схарактеризуйте термін „ускладнене просте речення” в лінгвістичній літературі.
2. Проаналізуйте стилістичну роль звертань.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
Тягнуться до сонця і квітки, і трави, віти кучеряві, гори голубі (В. Сосюра).

Варіант №2

1. Визначте місце ускладнених простих речень у граматичній системі мови.
2. Охарактеризуйте вокативні речення (кличні комунікати) та їх модифікації.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
Шумить, і шепче, і тривожить зрадливий дощ із-за кутка (М. Рильський).

Варіант №3

1. Схарактеризуйте поняття *напівпредикативність* як ознаку ускладнених простих речень.
2. Проаналізуйте звертання у структурі простого ускладненого речення.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
Збирають світлі, золоті меди веселокрилі та прозорі бджоли (М. Рильський).

Варіант № 4

1. Схарактеризуйте поняття *ускладнення* в традиційній граматиці.
2. Проаналізуйте історію і сучасний стан вчення про звертання.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
Так, я буду крізь сльози сміятись, серед лиха співати пісні (Леся Українка).

Варіант № 5

1. Проаналізуйте різновиди ускладнених простих речень.
2. Визначте способи вираження звертання.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
Під осінніми високими зорями затихають оселі (М. Стельмах).

Варіант № 6

1. Проаналізуйте поняття *ускладнення* в сучасних дослідженнях функціонального напрямку.
2. Охарактеризуйте синтаксичну будову вставлених одиниць.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
А крізь виноградне листя веранди сонце сходить, росяно, червоно (О. Гончар).

Варіант № 7

1. Проаналізуйте визначальні формальні та семантичні ознаки ускладнених простих речень.
2. Визначіть принципи розмежування понять *вставність* і *вставленість*.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
Хліба, змиті дощем, яскраво зеленіли (О. Гончар).

Варіант № 8

1. Схарактеризуйте речення з прислівними компонентами.
2. Проаналізуйте семантичні групи вставних одиниць.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
Метелику, зітканий із ниток світла, не літай у високому небі (В. Голобородько).

Варіант № 9

1. Схарактеризуйте речення з детермінантними компонентами.
2. Проаналізуйте синтаксичні особливості вставних одиниць.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Моє життя, немов зів'ялий квіт, впаде, зламавшись, тобі до ніг (М. Джаліль).

Варіант № 10

1. Схарактеризуйте речення з дуплексивами.
2. Проаналізуйте розмежування вставних речень, словосполучень та вставних слів.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Прийде пісня, мов дружня весна, шумовита, рвучка, голосна (П. Воронько).

Варіант № 11

1. Схарактеризуйте історичний аспект вчення про однорідні члени речення.
2. Проаналізуйте морфологічні засоби вираження вставних слів і словосполучень.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Над берегом послався невеликий, густо засвічений білою ромашкою степ (В. Козаченко).

Варіант № 12

1. Схарактеризуйте сучасний стан вчення про однорідність.
2. Проаналізуйте вставні одиниці (слова, сполучення слів, речення).
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Зимовими вечорами, сидючи за прядкою чи ткацьким верстатом, вона співала тихо й сумно, ніби в піснях розмовляла сама з собою (Б. Олійник).

Варіант № 13

1. Схарактеризуйте диференційні ознаки однорідних членів речення.
2. Проаналізуйте історичний аспект вчення про вставні компоненти речення.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Любив, їдучи на возі з лугу, дивитися, лежачи, на зоряне небо (О. Довженко).

Варіант № 14

1. Проаналізуйте засоби вираження однорідності.
2. Визначте характер семантико-синтаксичних відношень у межах однорідних членів речення.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Тут, на узліссі, розкіш була вітрові (М. Коцюбинський).

Варіант № 15

1. Проаналізуйте вживання прийменників при однорідних членах речення.
2. Охарактеризуйте відокремлені обставини, виражені дієприслівниками.
3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

І мене в сім 'ї великій, в сім 'ї вольній, новій не забудьте пом'янути незлим тихим словом (Т. Шевченко).

Варіант № 16

1. Проаналізуйте відокремлені обставини, виражені дієприслівниковими зворотами.
2. Схарактеризуйте речення з однорідними присудками.

3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Кони іржуть і мчать у вічність, розвіваючи на вітрі свої залізні гриви (І. Цюпа).

Варіант № 17

1. Визначте принципи розмежування простих ускладнених речень з однорідними присудками та складних поліпредикативних конструкцій.

2. Проаналізуйте загальні правила відокремлення обставин.

3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Під осіннім вогнищем поволі скипав, збігав, рум'янівся туман (В. Собко).

Варіант № 18

1. Розкрийте проблематику однорідності головних членів односкладних речень.

2. Схарактеризуйте речення з відокремленими додатками.

3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

І барвінком, і рутою, і рястом квітчає весна землю, мов дівчину, в зеленому гаю (Т. Шевченко).

Варіант № 19

1. Проаналізуйте однорідність підметів.

2. Визначте особливості відокремлення додатків.

3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Рожевим цвітом радісно залиті шумлять сади (В. Сосюра).

Варіант № 20

1. Схарактеризуйте координацію присудка з однорідними підметами.

2. Проаналізуйте сучасні погляди на уточнення.

3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Ясні, охоплені багрянцем, гори стояли до самого небокраю (О. Гончар).

Варіант № 21

1. Проаналізуйте як розмежовуються однорідні та неоднорідні означення.

2. Схарактеризуйте історичний аспект вчення про уточнення.

3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Натрудившись у квітні, перецвівши у маю, йдуть дерева передлітні в повінь лагідну свою (М. Рильський).

Варіант № 22

1. Схарактеризуйте однорідні прикладки.

2. Проаналізуйте розмежування уточнюючих членів речення і напівпредикативних зворотів.

3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

Стопився день, облишив косовицю, дмухнув на сонце, заморочив ліс, узяв на плечі хмару-пуховицю та й рушив спати на небесний віз (І. Вирган).

Варіант № 23

1. Схарактеризуйте однорідність додатків.

2. Проаналізуйте уточнення другорядних членів речення.

3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.

З дитячих років найдужче вона любила весну з її гомоном неспинної води, цвіріньканням перших пташок, жадобою цвіту, росту кожного дерева, кожного кущика, кожної білинки (О. Іваненко).

Варіант № 24

1. Схарактеризуйте однорідність обставин.
 2. Проаналізуйте уточнення до підмета і присудка.
 3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
- Тут, у тайзі, свій особливий світ, суворий і глухий* (О. Донченко).

Варіант № 25

1. Проаналізуйте історичний аспект вчення про відокремлені члени речення.
 2. Схарактеризуйте синтаксичні особливості порівняльних зворотів.
 3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
- Налита сонцем і вітрами, хлюпоче веслами весна* (М. Стельмах).

Варіант № 26

1. Схарактеризуйте відокремлення як багато аспектне синтаксичне і значеннєво-стилістичне явище.
 2. Визначте розмежування уточнюючих членів речення і напівпредикативних зворотів.
 3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
- Сірий, припорошений весняною пилюкою степ збігає на південь і стигне там голубим маревом* (Г. Тютюнник).

Варіант № 27

1. Схарактеризуйте напівпредикативні відношення при відокремленні.
 2. Проаналізуйте правила відокремлення узгоджених і неузгоджених означень.
 3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
- Уже горіли мохнатими і червоними, як жар, шапками будяки, дихаючи солодким медвяним душком* (Г. Тютюнник).

Варіант № 28

1. Визначте у чому полягає проблема розрізнення підрядних порівняльних речень та порівняльних зворотів – членів простого речення в граматичних дослідженнях.
 2. Схарактеризуйте причини та умови відокремлення другорядних членів речення.
 3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
- А сина (сотник був жонатий, та жінка вмерла), сина дав у бурсу в Київ обучатись* (Т. Шевченко).

Варіант № 29

1. Схарактеризуйте відокремлення дієприкметникових означень.
 2. Визначте основні критерії розмежування підрядних неповних порівняльних речень і порівняльних зворотів.
 3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
- Праворуч, за десятки чи, може, й сотні кілометрів, стоять мовчазно темно-сині Карпати в клубках срібних, сліпучо-білих хмар* (О. Гончар).

Варіант № 30

1. Схарактеризуйте речення з відокремленими прикметниковими означеннями.
 2. Проаналізуйте синтаксичні особливості порівняльних зворотів.
 3. Синтаксичний розбір словосполучення і речення.
- Степ, струснувши з себе росу та зігнавши непримітні тіні, горить рівним жовто-зеленим кольором* (П. Мирний).

Контрольна робота. Тема «Складні синтаксичні конструкції»

Варіант № 1

1. Схарактеризуйте складне речення як одиницю синтаксису.
 2. Проаналізуйте основні типи пунктуаційних знаків.
 3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.
- І я кажу: не має переваг душа людська над тілом, ні одної (І. Жиленко).*

Варіант № 2

1. Проаналізуйте визначальні формально-граматичні, семантико-синтаксичні та комунікативні ознаки складного речення.
 2. Схарактеризуйте текстоутворюючі одиниці.
 3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.
- Якщо ви вдало виберете працю і вкладете в неї всю свою душу, то щастя само вас знайде (К. Ушинський).*

Варіант № 3

1. Проаналізуйте засоби зв'язку частин складного речення (сполучники, сполучні слова, інтонація, порядок частин та ін.).
 2. Схарактеризуйте основні проблеми стилістики тексту.
 3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.
- І в час, коли мене, мов пізня осінь, обляже дріб'язковість почувань, – махну рукою на смутну дорослість і випущу дитинство з рукава (І. Жиленко).*

Варіант № 4

1. Схарактеризуйте принципи класифікації складних речень у традиційній і сучасній функціональній граматиці.
 2. Проаналізуйте діалогічне мовлення як форму усного і писемного тексту.
 3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.
- В мене ж дні наповнені були радістю натхненної бджоли: Бо ввібрали найцінніший дар – Мудрої поезії нектар (О. Богачук).*

Варіант № 5

1. Схарактеризуйте основні типи складних речень.
 2. Проаналізуйте монологічне мовлення як комунікативну та семантико-синтаксичну форму усного і писемного тексту.
 3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.
- Людей, які прийшли з доброю місією, з чистим серцем чи з доброю новиною, на нашій землі завжди зустрічали з хлібиною на вишитому рушнику (В. Яворівський).*

Варіант № 6

1. Схарактеризуйте класи неелементарних (багатокомпонентних) складнопідрядних речень.
 2. Проаналізуйте засоби зв'язку компонентів у складному синтаксичному цілому.
 3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.
- На заході небо червоніло червоним жаром, неначе в печі вигорювало; на сході понад зеленим лісом небо було синє-синє, аж чорнувате, а на ньому подекуди плавали невеличкі чорні хмарочки, тліли й жевріли, неначе жар в темних челюстях вечірньою добою (І. Нечуй-Левицький).*

Варіант № 7

1. Схарактеризуйте засоби вираження синтаксичних зв'язків і змістових відношень між частинами складносурядного речення.
2. Проаналізуйте як виявляється співвідношення між абзацом і складним синтаксичним цілим.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.
Пам'ятаю лиш те, що я росла, і світ був – тайна (І. Жиленко).

Варіант № 8

1. Схарактеризуйте семантико-синтаксичні відношення між частинами складносурядного речення.
2. Проаналізуйте як тлумачиться категорія „тексту” у сучасній лінгвістиці.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.
А чорна ніч простелювалась чорним сукном по селу, по садках та лісах; тільки блищали білі стіни хат проти заходу, а на яру ставочки здавались якимись отворами в другий, інший світ з таким же темно-синім небом, з такими ж зорями по небі (І. Нечуй-Левицький).

Варіант № 9

1. Схарактеризуйте структурно-семантичні типи складносурядних речень.
2. Проаналізуйте функціонально-комунікативні різновиди текстів.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.
Все кругом засинає або спить, а мені непереливки, треба виблуджуватися – лягати грудьми на теплу ще зо дня землю і довго дивитися при самій траві в далечинь (Григор Тютюнник).

Варіант № 10

1. Проаналізуйте складносурядні речення відкритої і закритої структури.
2. Схарактеризуйте основні функції текстів.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.
З таких пишних садків вилинув, як соловей з гаю, Шевченків геній, і його пісня така ж поетична, як і ті садки весняної доби (І. Нечуй-Левицький).

Варіант № 11

1. Проаналізуйте синтаксичне значення понять «головна частина» та «підрядна частина», засоби їх зв'язку.
2. Схарактеризуйте структурні компоненти тексту.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.
А в цей час наді мною робиться диво: хтось невидимим смичком провів по синьому піднебессі, по білих хмарах, і вони забриніли, як скрипка (М. Стельмах).

Варіант № 12

1. Схарактеризуйте принципи класифікації складнопідрядних речень в історії синтаксичної науки.
2. Проаналізуйте засоби зв'язку елементів складного синтаксичного цілого.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.
А чули ви, як дзвонять білі роси На схиленій колоссям тишині, або коли, лягаючи в покоси, Додзвонюють косою на стерні? (О. Богачук).

Варіант № 13

1. Схарактеризуйте сучасну функціональну класифікацію складнопідрядних речень у функціональній граматиці.

2. Проаналізуйте абзац як композиційно-комунікативну одиницю. Визначте його роль у членуванні тексту.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.
Так великодно засіяли стіни, Побільшало простору і тепла – Небесну синьку, літепло і глину В старім відерці мама розвела (В. Штинько).

Варіант № 14

1. Схарактеризуйте лінгвістичні ознаки розмежування складнопідрядних речень нерозчленованої та розчленованої структур.
2. Проаналізуйте засоби синтаксичного зв'язку в безсполучниковому складному реченні.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.
Хто має на городі нагідки, той знає, що цвіте ця рослина невтомно все літо, той завжди має під рукою рятівні ліки (А. Коваль).

Варіант № 15

1. Схарактеризуйте складнопідрядне речення з підрядним означальним.
2. Проаналізуйте семантико-синтаксичні співвідношення між безсполучниковими, складносурядними та складнопідрядними реченнями.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.
І вже коли звідтам, де вічність, на мене холодом війне, – я відчиню дверцята пічки і побалакаю з вогнем (І. Жиленко).

Варіант № 16

1. Схарактеризуйте складнопідрядне речення з підрядним з'ясувальним.
2. Проаналізуйте семантико-синтаксичні відношення між частинами безсполучникових складних речень.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.
Так земля зітхала за сонцем і не знала, що за малу годину вона потоне в його золотих обіймах, і сльози-тумани розвіються, зникнуть од одного ясного променистого погляду (Б. Грінченко).

Варіант № 17

1. Схарактеризуйте складнопідрядні речення з підрядними обставинними частинами.
2. Проаналізуйте структурно-семантичні типи безсполучникових складних речень з однотипними частинами.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.
Сюди вертатиму із мандрів дальніх, І знову мене будуть зустрічати На танку мама, біля вікон мальви, Що туляться довірливо до хати (І. Жиленко).

Варіант № 18

1. Схарактеризуйте складнопідрядні речення з підрядними супровідними як перехідний тип речення.
2. Проаналізуйте структурно-семантичні типи безсполучникових складних речень з різнотипними частинами.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.
Поле з кожною хвилиною все більш темніє; здається, ніби сутінки розтікаються хвилями із балок і ярів, покривають землю, застиляють ліс (І. Цюпа).

Варіант № 19

1. Проаналізуйте функціональне співвідношення другорядних членів речення т підрядних частин складнопідрядних речень.
2. Схарактеризуйте сучасні погляди вчених на граматичний статус і класифікацію безсполучникових складних речень.

3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.

Дівчата любили вогнисті рожі, бо й самі нагадували чимось ці квіти, – і зеленим клечанням, і ніжним шепотом, і юною долею (І. Цюпа).

Варіант № 20

1. Схарактеризуйте принципи класифікації складнопідрядних речень.

2. Проаналізуйте багатоконпонентне складне речення як комбінацію мінімальних синтаксичних конструкцій.

3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.

Якось раптово зчух і зів'яв рум'яний красень вечір, швидко густішали сутінки, що невдовзі переросли в темряву, на небі висіялися дрібненькі миготливі зірки, а з широкої долини Росі на круті горби потягло туманом і сирію прохолодою (В. Малик).

Варіант № 21

1. Схарактеризуйте термін „ускладнене складне речення”.

2. Проаналізуйте семантичні типи складносурядних речень.

3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.

Доля не шкодувала йому страждань, але й не пожаліла втіх, що били із здорового джерела життя (І. Франко).

Варіант № 22

1. Схарактеризуйте диференційні ознаки безсполучникових складних речень, у чому виявляється проблема їх граматичного статусу.

2. Проаналізуйте співвідношення форм прямої та непрямої мови.

3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.

Не досить народитися на землі, щедрий талантами, щоб уже з колиски самому претендувати на талановитість (П. Загребельний).

Варіант № 23

1. Схарактеризуйте типи багатоконпонентних складних речень.

2. Проаналізуйте різні типи зв'язку прямої мови з непрямою (авторською).

3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.

Там, де Лючка круто в'ється, Де хати в садках, Де мене носила мати В поле на руках, Там я знаю кожну стежку, Кожен камінець, Там узяв я пісню в серце Із людських сердець (Д. Павличко).

Варіант № 24

1. Схарактеризуйте варіанти поєднання сурядно-підрядних конструкцій в українській мові.

2. Проаналізуйте особливості заміни прямої мови непрямою.

3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.

По обидва боки Росі стояли круті горби, поперерізувані й перетяті глибокими, вузькими ярками; і долини, й гори були засипані свіжим білим снігом, неначе лебединим пухом; небо було вкрите білим прозорим туманом; через туман лився срібний тихий світ вечірнього сонця (І. Нечуй-Левицький).

Варіант № 25

1. Схарактеризуйте складні багатоконпонентні сполучниково-безсполучникові речення та їхні структурні властивості.

2. Проаналізуйте період.

3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.

*Бо де знайдеш слова, Щоб передати Тональність тиші, Коли над Світязем Вечірнє сонце
Цей вірш допише (В. Штинько).*

Варіант № 26

1. Схарактеризуйте вживання розділових знаків в складносурядному реченні.
2. Проаналізуйте вживання сполучників у складносурядних реченнях.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.

А мрії зграйкою плили за чайкою, І незабудками цвіла блакить ... (О. Богачук).

Варіант № 27

1. Схарактеризуйте вживання сполучників у складнопідрядному реченні.
2. Проаналізуйте різновиди змістових відношень між предикативними частинами безсполучникових складних речень.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.

Ні одна картина природи влітку не може прирівнятись до тієї пишної фантастичної картини мертвої зими: то був тихий, мрійний, фантастичний сон заснулої землі (І. Нечуй-Левицький).

Варіант № 28

1. Схарактеризуйте формально-граматичну класифікацію складнопідрядних речень.
2. Проаналізуйте основні типи безсполучникових складних речень.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.

Золотими віхолами відшуміла осінь, білими хуртовинами вітровіє зима, зеленою повинню розливається весна-красна, а там, дивись, уже й літо на порозі (І. Цюпа).

Варіант № 29

1. Схарактеризуйте логіко-граматичну класифікацію складнопідрядних речень.
2. Проаналізуйте безсполучникові складні речення відкритої і закритої структури.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.

Подивись, мій друже, подивись в озеро моє, як в таємниче дзеркало, де крізь зелений дим – раптом чайка дзвінко покигиче ... (І. Жиленко).

Варіант № 30

1. Схарактеризуйте структурно-семантичну класифікацію складнопідрядних речень.
2. Проаналізуйте вживання розділових знаків у безсполучниковому складному реченні.
3. Синтаксичний розбір словосполучень і речення.

Де б на світі не був, я вернусь до тієї стежини, Що в дитинство веде і спокою душі не дає (О. Богачук).

Рекомендована література

- Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
- Дудик П. С. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
- Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк: ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. 992 с.
- Кобилянська М. Ф., Гуйванюк М. Ф. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ. Київ : Вища шк., 1992. 271 с.
- Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. та ін. Сучасна українська мова. Київ : Літера ЛТД, 2011. 560 с.
- Масицька Т. Є. Типологія семантико-синтаксичних реченневих залежностей : монографія. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2016. 416 с.
- Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2000.
- Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. та ін. Сучасна українська мова : підручник. 3-тє вид., перероб. Київ: Либідь, 2005. 488 с.
- Слинько І. І., Гуйванюк М. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання : посібник. Київ : Вища шк., 1994. 670 с.
- Сучасна українська літературна мова : підручник. Київ: Вища шк., 1994. 385 с.
- Мойсієнко А. К., Арібджанова І. М., Коломийцева В. В. та ін. Сучасна українська мова : Синтаксис : підручник. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : Знання, 2013. 238 с.
- Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2004. 408 с.

Додаткова література

- Вінтонів М. О. Актуальне членування речення і тексту: формальні та функційні вияви : [монографія]. Донецьк : ДонНУ, 2013. 327 с.
- Загнітко А. П. Сучасні лінгвістичні теорії. Вид. 2-ге, випр. і доп. Донецьк : Тов «Юго-Восток» ЛТД», 2007. 219 с.
- Костусяк Н. М. Структура міжрівневих категорій сучасної української мови : [монографія]. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 452 с.
- Масицька Т. Є. Граматична структура дієслівної валентності : [монографія]. Луцьк : Ред. Вид. відд. ВДУ, 1998. 208 с.
- Масицька Т. Є. Система семантико-синтаксичних взаємозалежностей у складносурядних реченнях із семантичними сполучниками. *Теорія лінгвістичних парадигм* : [колективна монографія]. Вінниця : ТОВ «Твори», 2019. С. 315–334 (500 с.).
- Межов О. Г. Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць : [монографія]. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 464 с.
- Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій: [монографія]. Вид. 2-ге, переробл. Луцьк: Ред.-вид. Відд. «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2004. 393 с.
- Христіанінова Р. О. Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові : [монографія]. Київ : Інститут української мови; Вид. дім Дмитра Бураго, 2012. 368 с.

ДОДАТОК

Послідовність синтаксичного розбору сурядного словосполучення

1. Початкова форма виділеного з речення словосполучення (встановлюється за початковою формою компонентів).
2. Тип словосполучення за будовою (просте, складне).
3. Відкрита чи закрита структура.
4. Морфологічне вираження компонентів.
5. Семантико-синтаксичні відношення між компонентами (єднальні, зіставно-протиставні, розділові, градаційні та ін.).
6. Засоби синтаксичного зв'язку компонентів (сполучники та інтонація; лише інтонація).
7. Синтаксична функція в реченні.

Послідовність синтаксичного розбору підрядного словосполучення

1. Початкова форма виділеного з речення словосполучення (встановлюється за початковою формою головного слова).
2. Структурний тип (просте, складне, комбіноване).
3. Вид словосполучення за ступенем зв'язку компонентів (синтаксично вільне, цілісне).
4. Різновид словосполучення за морфологічним вираженням головного слова: іменне (іменникове, прикметникове, числівникове, займенникове), дієслівне, прислівникове.
5. Форма підрядного зв'язку: узгодження (повне, неповне), кореляція (повна, неповна), керування (сильне, слабке), прилягання (власне прилягання, відмінкове прилягання).
6. Семантико-синтаксичні відношення між компонентами: субстанційні (об'єктні, суб'єктні, адресатні, локативні, інструментальні), атрибутивні, обставинні (часу, мети, умови, способу дії та ін.).
7. Засоби синтаксичного зв'язку компонентів (з'ясувати, як зв'язані між собою головне й залежне слово: а) за змістом і з допомогою закінчення залежного слова; б) за змістом і з допомогою закінчення залежного слова та прийменника; в) лише за змістом).
8. Синтаксична функція головного і залежного слова в реченні.

Послідовність синтаксичного розбору простого речення

1. Визначити граматичну основу речення і довести, що воно просте.
2. Вид речення за метою висловлювання: розповідне, питальне, спонукальне.
3. Вид речення за емоційним забарвленням: окличне, неокличне.
4. Вказати на особливості будови простого речення:
 - а) за характером граматичної основи: двоскладне, односкладне (означено-особове, неозначено-особове, узагальнено-особове, безособове, інфінітивне, номінативне та ін.) чи нечленоване (визначити різновид);
 - б) за наявністю чи відсутністю другорядних членів речення: поширене, непоширене;
 - в) за наявністю необхідних для розуміння змісту членів речення: повне, неповне (контекстуальне, ситуативне, еліптичне, приєднувальне);
 - г) за наявністю чи відсутністю ускладнюючих засобів: неускладнене, ускладнене (однорідними членами; звертаннями; вставними або вставленими словами, словосполученнями, реченнями; відокремленими компонентами); провести детальний аналіз ускладнюючих компонентів (послідовність розборів подано нижче);

- г) за характером предикативних відношень (стверджувальне, заперечне).
5. Розібрати речення за його членами, вказати їх морфологічне вираження:
- а) характеристика граматичної основи:
 - форма підмета (проста чи складена);
 - тип присудка (простий дієслівний, складений дієслівний, складений іменний, подвійний);
 - тип головного члена односкладного речення (якщо речення односкладне);
 - б) визначення і характеристика другорядних членів речення (спочатку групи підмета, потім групи присудка):
 - означення (неузгоджене, узгоджене, прикладка);
 - додаток (прямий, непряий);
 - обставина (місця, часу, причини, умови, мети та ін.).
6. Семантико-синтаксична структура речення (предикат, суб'єкт, об'єкт та ін.).
7. Комунікативна будова речення (тема, рема).
8. Пояснення розділових знаків.

Послідовність синтаксичного розбору однорідних членів речення

1. Виділити в реченні однорідні члени.
2. Знайти опорне слово, визначити його синтаксичну роль і морфологічне вираження.
3. Встановити тип і форму синтаксичного зв'язку опорного слова з однорідними компонентами та характер семантико-синтаксичних відношень між ними.
4. Вказати синтаксичну функцію і морфологічне вираження однорідних членів.
5. Визначити засоби синтаксичного зв'язку однорідних компонентів (сполучники та інтонація чи тільки інтонація) і семантико-синтаксичні відношення між ними (єднально-перелічувальні, зіставно-протиставні, розділові, градаційні тощо).
6. Охарактеризувати узагальнююче слово (якщо воно є) з погляду його морфологічного вираження, синтаксичної ролі та позиції стосовно однорідного ряду (постпозитивне чи препозитивне).
7. Пояснити розділові знаки.

Послідовність синтаксичного розбору відокремлених членів речення

1. Виділити в реченні відокремлений компонент; з'ясувати його функцію (напівпредикативна чи уточнювальна).
2. Знайти опорне слово, визначити його синтаксичну роль і морфологічне вираження.
3. Вказати синтаксичну роль, тип і морфологічне вираження відокремленого компонента, поширений він чи непоширений (наприклад, *відокремлене поширене узгоджене означення, виражене дієприкметниковим зворотом*).
4. Встановити позицію відокремленого члена речення стосовно опорного слова (препозиція чи постпозиція).
5. З'ясувати умови відокремлення.
6. Пояснити розділові знаки.

Послідовність синтаксичного розбору вставних і вставлених компонентів речення

1. Виділити в реченні вставний або вставлений компонент.
2. Визначити його синтаксичну будову (слово, словосполучення чи речення).
3. Вказати морфологічне вираження аналізованих одиниць.
4. Охарактеризувати семантику вставного чи вставленого компонента.

5. Встановити його позицію в реченні (на початку, в середині чи в кінці речення).
6. Пояснити розділові знаки.

Послідовність синтаксичного розбору звертань

1. Виділити в реченні звертання.
2. Визначити: непоширене чи поширене звертання.
3. Вказати морфологічне вираження звертання.
4. Охарактеризувати семантику звертання.
5. Встановити його позицію в реченні (на початку, в середині чи в кінці речення).
6. Пояснити розділові знаки.

Послідовність синтаксичного розбору складного речення

1. Довести, що речення складне, знайшовши граматичні основи предикативних частин, що входять до його складу (якщо 3 і більше основ, то речення багатоконпонентне).
2. З'ясувати вид речення за метою висловлювання (розповідне, питальне, спонукальне).
3. Вид речення за емоційним забарвленням: окличне, неокличне.
4. Вказати тип речення за характером зв'язків у ньому предикативних частин – сполучникове (складносурядне чи складнопідрядне), безсполучникове чи складне речення з різними видами зв'язку.
5. Охарактеризувати названий вид складного речення, засоби зв'язку в ньому:
 - якщо речення складносурядне, то визначити смислові відношення між предикативними частинами (єднальні – одночасність, послідовність, перелік, причиново-наслідкові тощо; зіставно-протиставні – протиставні, зіставні; розділові – взаємовиключення, перелік однаковою мірою можливих чи неможливих дій, подій, явищ і станів), вказати засоби зв'язку (єднальні, протиставні, розділові сполучники та ін.) між ними, закрита чи відкрита структура;
 - якщо речення складнопідрядне з одним підрядним, то вказати головне речення і вид підрядного, засоби зв'язку предикативних частин, нерозчленована чи розчленована структура;
 - якщо речення складнопідрядне з кількома підрядними, то, крім характеристики кожного підрядного, назвати вид підрядності: послідовна, однорідна, неоднорідна або змішаного типу, тобто поєднання цих видів;
 - якщо речення безсполучникове, то визначити: однорідні чи неоднорідні предикативні частини, смислові відношення між простими реченнями (єднальні, протиставні, часові, умовно-наслідкові, причинові та ін.), засоби зв'язку предикативних частин, закрита чи відкрита структура;
 - якщо речення складне з різними видами зв'язку, то назвати, які саме види зв'язку поєднані в ньому:
 - сполучниковий сурядний і підрядний,
 - сполучниковий сурядний і безсполучниковий,
 - сполучниковий підрядний і безсполучниковий,
 - сполучниковий сурядний і підрядний та безсполучниковий.
6. Накреслити лінійну чи вертикальну схему речення.
7. Пояснити розділові знаки.
8. Кожну предикативну частину розібрати окремо як просте речення (див. послідовність синтаксичного розбору простого речення).

Послідовність синтаксичного розбору речення з прямою мовою

1. Довести, що це речення з прямою мовою, назвавши слова автора і пряму мову.
2. Визначити, чим виражені слова автора і пряма мова (простими чи складними реченнями, текстом).
3. Зробити синтаксичний розбір кожного речення (див. порядок синтаксичного розбору простого і складного речення).

Зразки синтаксичного розбору сурядного та підрядного словосполучень

У реченні *Обсипався яблуневий цвіт: і стежки засіяв, і доріжки* (Л. Костенко) виділимо сурядне словосполучення *і стежки, і доріжки* та підрядне *яблуневий цвіт* і зробимо їх синтаксичний аналіз. Словосполучення *і стежки, і доріжки* сурядне; початкова форма – *і стежки, і доріжки*; за будовою – просте; відкритої структури; морфологічне вираження – іменники у знахідному відмінку множини; семантико-синтаксичні відношення між компонентами – єднально-перелічувальні; засоби синтаксичного зв'язку – єднальний повторюваний сполучник *і* та перелічувальна інтонація; синтаксична функція в реченні – однорідні додатки.

Словосполучення *яблуневий цвіт* підрядне; початкова форма – *яблуневий цвіт*; головне слово – *цвіт*, залежне – *яблуневий*; за структурою – просте; за ступенем зв'язку компонентів – синтаксично вільне; за морфологічним вираженням головного слова – іменникове; форма підрядного зв'язку – повне узгодження; семантико-синтаксичні відношення між компонентами – атрибутивні; засоби синтаксичного зв'язку – закінчення залежного слова; синтаксична функція в реченні: головне слово – простий підмет, залежне слово – узгоджене означення.

Зразок синтаксичного розбору простого ускладненого речення

Речення *Осінній день бухикав хрипко, укрившись хутром листяним* (П. Воронько) просте ускладнене (граматична основа – *день бухикав*); за метою висловлювання – розповідне; за емоційним забарвленням – неокличне; за характером граматичної основи – двоскладне; за наявністю чи відсутністю другорядних членів речення – поширене; за наявністю необхідних для розуміння змісту членів речення – повне; за наявністю чи відсутністю ускладнюючих засобів – ускладнене відокремленою поширеною обставиною, що виконує напівпредикативну функцію в реченні, виражається дієприслівниковим зворотом, перебуває у постпозиції стосовно опорного слова – присудка, за таких умов відокремлюється завжди; за характером предикативних відношень – стверджувальне. Підмет *день* – простий, виражений іменником у називному відмінку однини; присудок *бухикав* – простий дієслівний, виражений дієсловом минулого часу, дійсного способу; група підмета – узгоджене означення *осінній*, виражене прикметником у називному відмінку однини; група присудка – обставина способу дії *хрипко*, виражена прислівником, та відокремлена обставина *укрившись хутром листяним*, виражена дієприслівником із залежними від нього словами. Семантико-синтаксична структура речення: *бухикав* – предикатна синтаксема, *день* – суб'єктна синтаксема, *осінній* – атрибутивна синтаксема, *хрипко* та *укрившись хутром листяним* – адвербіальні синтаксеми. Комунікативна будова речення: *осінній день* – тема, *бухикав хрипко, укрившись хутром листяним* – рема). Обставина, виражена дієприслівниковим зворотом, завжди відокремлюється комами.

Зразок синтаксичного розбору складного речення

Якби мої думи німії та піснею стали без слова, тоді б вони більше сказали, ніж вся оця довга розмова (Леся Українка).

Речення складне, розповідне, неокличне, багатокомпонентне, сполучникове, складнопідрядне з кількома підрядними, з неоднорідною супідрядністю. Головна частина *тоді б вони більше сказали*; підрядна – *якби мої думи німії та піснею стали без слова* – розчленованої структури, відповідає на питання *за я к о ї умови?* (підрядне обставинне речення умови), поєднується з головним сполучником *якби*; підрядне речення *ніж вся оця довга розмова* розчленованої структури, відповідає на питання *н а с к і л ь к и ?* (підрядне міри і ступеня), поєднується з головною частиною сполучником *ніж*. Коми поставлено згідно з правописом на межі частин складнопідрядного речення.

Речення *тоді б вони більше сказали* двоскладне, поширене, повне, неускладнене, стверджувальне. Підмет *вони* виражений особовим займенником у називному відмінку, присудок *сказали б* – простий дієслівний, виражений дієсловом умовного способу. У групі присудка є другорядні члени – обставина часу *тоді*, виражена прислівником; обставина міри і ступеня *більше*, виражена якісно-означальним прислівником у формі вищого ступеня порівняння.

Речення *Якби мої думи німії та піснею стали без слова* двоскладне, поширене, повне, неускладнене, стверджувальне. Підмет *думи* простий, виражений іменником у називному відмінку, присудок *стали піснею* іменний складений, складається з іменної частини *піснею*, вираженої іменником в орудному відмінку, і дієслівної зв'язки *стали*. У групі підмета наявні два узгоджені означення *мої* і *німії*, виражені відповідно займенником і прикметником. У групі присудка наявний непрямий додаток *без слова*, виражений іменником у поєднанні з прийменником.

Речення *ніж вся оця довга розмова* двоскладне, поширене, неповне контекстуальне (пропущений присудок *сказала б*, що встановлюється з головного речення). Підмет *розмова* виражений іменником у називному відмінку. Від нього залежить узгоджене означення *довга*, виражене прикметником, і означення *вся оця*, виражене займенниками.

Для нотаток

Навчально-методичне видання

Т. Є. Мацицька

СИНТАКСИС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ:

Навчально-методичні рекомендації
до виконання практичних завдань і самостійної роботи для студентів
галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 014 «Середня освіта»,
освітньої програми «Українська мова та література. Світова література»

Друкується в авторській редакції

Формат 60x84 ¹/₁₆. Обсяг 5,58 ум. друк. арк., 5,12 обл.-вид. арк.
Наклад 100 пр. Зам. 107. Видавець і виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Шопена, 12, тел. (0332) 29-90-65).
Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.